

ČO PREZRÁDZA CYPRIÁNOV HERBÁR

Jana Uhlířová

Abstract: *What has revealed Herbarium of fra Cyprianus.* Herbarium of fra Cyprianus originated from the eighteenth century (probably 1766 – 1771) is regarded as the oldest one in Slovakia. Its author Camaldulian monk Cyprianus (family name Franz Ignatz Jäschke, *1724 – †1775) spent the most of his life in the Červený kláštor Monastery (1756 – 1775) in the Pieniny Mountains on the Hungarian-Polish boundary, now situated in Slovakia. He was exceptionally educated and all-round talented man outstanding in botany, pharmacy, medicine, alchemy, mirror production and many other fields. He was also said to construct a flying machine by which he made gliding flights from the top of the nearby Tri koruny Mountain. Results of the detailed scientific analysis of the fra Cyprianus herbarium based on the redetermination of the herbarium specimens and studies of another relevant facts are presented. Some hitherto knowledges about the herbarium were confirmed, some others were corrected, and some new interesting facts were discovered, too. It is seemed, that herbarium was a teaching aid for Camaldulian novices which had been educated in a theological institution called „professorium“ working in the Červený kláštor Monastery in the years 1754 – 1772. The herbarium is a leather-bound volume, containing on its 97 pages 286 herbarium specimens of 264 flowering plants species or subspecies and 1 lichen. The annotated check-list made on the basis of scientific analysis is showing, that 206 specimens belong to the autochthonous species of the Slovak flora. Alien taxa are of various categories: archeophytes, alien species and subspecies permanently established to the Slovak territory, occurring recently in primary or secondary plant communities as well as cultivated ones, occasionally escaping from culture with or without precise data about their recent localities. Enigmatical from the point of view of their origin are the specimens of foreign plants, especially mediterranean ones. A few items represent utility plants and cultivars. Many of the plants were evidently cultivated in monastery garden as medicinal herbs, food plants, spices and means against vermin, but a great deal of them were collected in the field. On the basis of particular localities mentioned in the herbarium as well as localities supposed according to an ecology and recent distribution of the autochthonic taxa, Cyprianus collecting region was reconstructed. It could be said, that at least 32 herbarium specimens with concrete localities – 24 specimens collected in the Tatry Mountains (17 ones from the Vysoké Tatry Mountains and 7 ones from the Belianske Tatry Mountains), 6 taxa from the Pieniny Mountains, 1 taxon from the Spišské vrchy Mountains and 1 taxon from the Radošina village vicinity (Považský Inovec Mountains) – represent the oldest evidences about the occurrence of these taxa not only on the territory of mentioned regions but in Slovakia as well. In the herbarium there is also the first mention (and the material evidence) about a cultivation of potatoes (*Solanum tuberosum*), called „grule“ in Slovakia and the oldest statement about the occurrence of the Iceland Lichen (*Cetraria islandica*) in the Tatra Mountains. One of the most interesting specimens is Pyrenean Scurvygrass (*Cochlearia pyrenaica*), probably collected on the recently destructed locality at the foothill of the Belianske Tatry Mountains. At the end of the herbarium there are 32 pages written in German language containing particularly medicinal annotations, which have not been fully analysed yet.

Key words: Camaldulians, fra Cyprianus, Franz Ignatz Jäschke, Červený kláštor Monastery (Eremus Rubri Claustrum in Valle Lechnicz), Pieniny Mts, Belianske Tatry Mts, Vysoké Tatry Mts, Grule, Potato (*Solanum tuberosum*), Iceland Lichen (*Cetraria islandica*), Pyrenean Scurvygrass (*Cochlearia pyrenaica*)

Úvod

Cypriánov herbár je vzácné slovacikum, vysokej kultúrno-historickej hodnoty. Vznikol v druhej polovici 18. storočia, pravdepodobne v rokoch 1766 – 1771, a považuje sa za najstarší na Slovensku zachovaný herbár. Má význam nielen pre cirkevnú históriu, ale pozoruhodný je najmä z hľadiska histórie botaniky, farmakognózie, farmaceutiky či medicíny. Obsahuje významné botanické doklady, zaujímavé skutočnosti o vtedajšom liečiteľstve a lekárnictve, ale aj o pôsobení frátra Cypriána a spôsobe života rádu kamaldulov* v Červenom kláštore. Môže poskytnúť bohatý materiál lingvistom pre štúdium ľudových názvov rastlín, prípadne aj botanikom pri tvorbe národného názvoslovia.

Predpokladaný tvorca herbára, kamaldulský mních fráter Cyprián (vlastným menom Franz Ignatz Jäschke, *1724 – †1775), nebol ako botanik či florista na Slovensku patrične docenený. Väčšina publikovaných prác sa zmieňovala o herbári iba okrajovo (napr. Vraný 1929, Bombová 1967, Bohuš 1970, 1974, Marček 1971, Košťál 2010). Viacero autorov Cyprián zaujal z historického alebo technického hľadiska ako údajného zhotoviteľa lietacieho aparátu (Lacko 1965, 1971, Jankovič 1970, 1971, Janota 1984 a ďalší). Mnohí historici sa o jeho znalostiach z botaniky vyjadrovali dokonca s dešpektom (Lipták 1937, Wünschendorfer 1907 in Radwańska-Paryska 1991: 26), alebo im nevenovali žiadnu pozornosť. Prvá, a vlastne jediná, práca detailne sa zaoberajúca odbornou botanickou stránkou herbára, je analýza poľskej botaničky Radwańskiej-Paryskej (1991). Poznatky Radwańskiej-Paryskej použila vo svojom populárno-vedeckom článku Vozárová (1996). Zmienku o Cypriánovi obsahujú viaceré encyklopédie (napr. Hrabovec 2000, Vozárová 2010). Kratšie články ďalších autorov, predstavujú viac-menej kompiláty rôznych, niekedy aj nie celkom hodnoverných prameňov. Čengel Solčanská (2010) spracovala Cypriánov životný príbeh beletristicky a následne vo filme *Legenda o lietajúcom Cypriánovi*.

Cieľom našej práce bolo objektivizovať poznatky o herbári a Cypriánovi ako botanikovi, doplniť predstavy o jeho zbernej oblasti, prípadne nájsť v herbári také údaje, na základe ktorých by mohli byť (aspoň niektoré) herbárové položky označené za najstaršie doklady o výskyte daných taxónov na území Východných Tatier, Pienin, Spiša či dokonca Slovenska.

Materiál a metódy

Základným krokom pri analýze herbára bola redeterminácia taxónov z pohľadu súčasnej taxonómie a konfrontácia vlastných poznatkov s prácou Radwańskiej-Paryskej (1991). Nasledovalo vypracovanie zoznamu taxónov, nachádzajúcich sa v herbári, s pripojenou informáciou o autochtónnosti či alochtónnosti na území Slovenska, stanovištných podmienkach výskytu jednotlivých druhov a poddruhov vo všeobecnosti (o konkrétnom stanovišti pokiaľ bolo uvedené), v prípade cudzokrajných taxónov o krajine pôvodu (ak je známa) a napokon lokalite

* Kamalduli (*Camaldulensis*) – rímskokatolícky kontemplatívny rád, založený na začiatku 11. storočia sv. Romualdom v talianskom Campo di Maldulo, odkiaľ sa rozšíril do Uhorska a inde. Sú odnožou tzv. bielych benediktínov; ich rehoľný život mal pustovnícky charakter. Žili asketickým spôsobom života, viazaní mlčanlivosťou. Okrem modlitieb sa venovali najmä liečiteľstvu a skriptorskej činnosti ale aj rôznej manuálnej práci. Na Slovensku pôsobili na Zobore pri Nitre (1691 – 1782) a v Červenom kláštore v Pieninách (1711 – 1782). K najdôležitejším kultúrnym počinom kamaldulov na Slovensku patrí prvý preklad biblie do „predbernolákovskej“ slovenčiny (okolo r. 1750, možno aj skôr) a vypracovanie latinsko-slovenského slovníka (*Syllabus dictionarii latino-slovenicus*) v r. 1763 (Tyrol 2007, Števík 2008). V tejto súvislosti sa často spomína páter Romuald Hadbavný (1714 – 1780). V európskom kontexte je významná lekárň v Červenom kláštore, považovaná za jednu z najstarších v Európe, ktorá prosperovala najmä počas pôsobenia frátra Cypriána v rokoch 1756 – 1775.

zberu (ak je uvedená), alebo predpokladanej lokalite zberu (ak nie je uvedená, ale dá sa dedukovať na základe súčasného rozšírenia). Pri niektorých taxónoch je pripojená aj ďalšia, niečím pozoruhodná informácia, týkajúca sa predovšetkým pôvodnej determinácie.

V anotovanom zozname taxónov sa uvádza v prvom riadku vedecké a za ním slovenské meno. V druhom riadku za písmenom C: nasledujú mená, použité v herbári (v poradí grécke – prepísané do latinky, latinské, nemecké, poľské a iné) a na konci medzi lomkami / / je meno, pod ktorým bol taxón zapísaný do indexu. Nečitateľné a nezrozumiteľné názvy sú vynechané. V prípade, ak sa determinácia Radwańskiej-Paryskej (1991) líši, je rozdielne meno taxónu (príp. mená) uvedené na ďalšom riadku za skratkou **R-P**. Ďalšie v texte použité citácie z Cypriánovho herbára (lokalita, typ stanovišťa, príp. iná poznámka) sú v úvodzovkách. Latinské mená herbárových položiek, ku ktorým Cyprián pripojil aj konkrétnu lokalitu, sú podčiarknuté. Poznámky, týkajúce sa medicíny, alchymie či mágie sa väčšinou neuvádzajú.

Vedecké i slovenské názvoslovie taxónov je uvedené vo väčšine prípadov podľa Zoznamu nižších a vyšších rastlín Slovenska (Marhold, Hindák 1998), pri výnimkách je pripojená autorská citácia. Slovenské mená cudzokrajných a pestovaných druhov, ktoré sa nenachádzajú v Checkliste sa uvádzajú podľa Slovenského botanického názvoslovia (Červenka et al. 1986) alebo Nováka (1980). Kategórie alochtónnosti a ich skratky sú použité v zmysle Zoznamu... (Marhold, Hindák 1998) takto:

Ar – archeofyt, t. j. taxón, ktorý sa na naše územie dostal pred koncom 15. storočia,

A – trvale zdomácnený taxón, tvoriaci súčasť rôznych – pôvodných aj druhotných – rastlinných spoločenstiev,

B – pestovaný taxón, ktorý občas splaňuje,

C – pestovaný taxón, ktorý údajne splaňuje, avšak konkrétne údaje o jeho splavení chýbajú.

Pri definovaní všeobecných stanovištných podmienok výskytu jednotlivých taxónov, podobne ako pri zvažovaní predpokladaného miesta zberu, prípadne endemizmu sa použili viaceré pramene (najmä Dostál, Červenka 1991-1992, Flóra Slovenska 1966-2008, Kliment 1999, Kubát et al. 2002, Vlčko et al. 2003). Pri lokalizácii taxónov je použitá terminológia v zmysle fytogeografického členenia Futáka (1980) a práce Bohuša (1996).

Všeobecné, väčšinou známe skutočnosti o Cypriánovom herbári

Cypriánov herbár je foliant o rozmeroch 39 x 23 x 9 cm, viazaný v hnedej koži. Na vnútornej strane väzby sú dva latinské texty, napísané zrejme Cypriánom. Približne v polovici strany je venovanie: *Spóner Tivadar a Karpati Muzeumnak*. V literatúre sa traduje, že po Cypriánovej smrti posledný prior kamaldulov z Červeného kláštora daroval herbár svojmu príbuznému Tivadarovi Spónerovi, ktorý ho venoval Karpatskému múzeu v Poprade. V šesťdesiatych rokoch 20. storočia sa spolu s inými tatranskými zbierkami dostal do Múzea TANAP-u. V súčasnosti je jedným z najcennejších zbierkových predmetov v správe Slovenského národného múzea-Prírodovedného múzea.

Ručne vyrobený papier herbára je bezdrevný, relatívne dobre zachovaný, iba miestami poškodený hmyzom, rovnaký u čisto textových partií i strán s nalepenými rastlinami. Úvodné texty, popisky pri rastlinách aj súvislý text na konci herbára sú písané čiernym atramentom (Radwańska-Paryska 1991).

Úvod herbára tvoria tri listy, jeden čistý a dva popísané, druhý z nich obojstranne. Na prvej strane (obr. 1) s nadpisom *Botanoteka Fr. Kyprian* [Botanická zbierka frátra Cypriána, gréckymi písmenami] sa nachádza text, napísaný nemecky a latinsky, pripisovaný Cypriánovi. Obsahuje prevažne filozofické úvahy autora, ale aj veršované vyjadrenie – komu je herbár určený. Nasleduje prázdny list a za ním, na averze tretieho listu, je umiestnený ozdobný

Obr. 2: V chronogramme ozdobného incipitu sa ukrýva leto počet predpokladaného začiatku práce na herbári
 Fig. 2: Chronogram of the foliate incipit conceals a supposed year of the beginning of the work on the herbarium

incipit (obr. 2). Latinský text je napísaný úhľadným písmom, ilustračné motívy sú tieňované pravdepodobne tušom a kolorované karmínom. Letopočet 1766, ukrytý v chronostichone, sa považuje za rok začiatku práce na herbári. Autor textu, Cypriánov spolubrat, blízky priateľ a obdivovateľ, vyzdvihuje v ňom jeho talent, všestranné schopnosti a zručnosti. Na reverze tohto listu je prilepený ďalší list s kresbou zrkadla v ozdobnom ráme, ktoré možno predstavuje neznámy symbol, alebo je len správou o tom, že Cyprián okrem iných zručností, dokázal vyrábať aj zrkadlá.

Vlastný herbár pozostáva z 97 listov s jednostranne nalepenými rastlinami. Z nich je iba 94 očíslovaných. Jedna strana na začiatku a dve na konci nie sú očíslované. Po prvej neočíslanej strane, (s nalepenými rastlinami, ktoré ale nie sú zapísané v Cypriánovom indexe), nasledujú dva prázdne listy a až po nich je strana, označená číslom 1. Strana 2 sa nachádza dvakrát, pričom prvá z nich je označená ako *das blatt zwischen N. 1 und 2* [list medzi číslom 1 a 2]. Strana 81 chýba. Herbárové položky sú prilepené neznámym, pravdepodobne po domácky vyrobeným lepidlom a ešte prichytené pásikmi rôznofarebných textílií, pripomínajúcich zvyšky z ornátov. Rastliny nie sú usporiadané systematicky. Autor ich zrejme ukladal v takom poradí, v akom ich nazbieral a vysušil. Počet sušených rastlín na jednej strane sa pohybuje od 1 po 6. Názvoslovie rastlín nie je jednotné, mená sú uvedené najmä v latinčine, gréčtine a nemčine. Pri viacerých taxónoch sú pripojené aj poľské mená (?či skôr ľudové názvy), mená prevzaté pravdepodobne z miestneho dialektu, niekedy aj mená, pripomínajúce české či slovenské názvy. Okrem názvov je pri niektorých herbárových položkách uvedená aj lokalita zberu, stručná charakteristika stanovišťa alebo dlhšia anotácia, týkajúca sa najmä úžitkových vlastností, liečivých účinkov, alchymie či mágie. Texty, písané zmesou latinčiny a nemčiny, nesú známky uponáhľanosti. Často sú ťažko čitateľné, niekedy až nezrozumiteľné, s vloženými znakmi a s množstvom rozmanitých ortografických záhad a nepresností.

Vlastný herbár je doplnený piatimi stranami indexu (obr. 12), v ktorom sú abecedne usporiadané mená rastlín, väčšinou latinské. Za posledným popísaným listom, nasledujú ešte ďalšie tri nepopísané (spolu 7 strán), rozdelené deliacou čiarou na dve polovice, zrejme pôvodne pripravené pre index.

Na konci herbára je 16 listov (32 strán) nemeckého textu, ktoré ale neboli predmetom nášho bádania. V literatúre sa traduje, že text obsahuje Cypriánove úvahy o jeho vlastných liečiteľských skúsenostiach, diagnostike chorôb, príprave rastlinných produktov, používaných na liečenie alebo v mágii, o alchymii, ale aj poznámky o vtedajšom stave medicíny a spôsobe života rádu kamaldulov v Červenom kláštore.

Výsledky analýzy a diskusia

Anotovaný zoznam taxónov

Prvá neočíslovaná strana

***Cypripedium calceolus* – črievičník papučkový**

C: Fraien=Schücherl; Tczevik Panny Marij /nezapísaný/

Pôvodný, vzácny druh; humózne listnaté lesy (najmä vápencové bučiny) a krovinaté stráne; zbieraný pravdepodobne v Pieninách.

***Convallaria majalis* – konvalinka voňavá**

C: bez mena /nezapísaný/

Pôvodný, bežný druh; svetlé listnaté i zmiešané lesy, kroviny, lužné lesy, horské nivy; s vysokou pravdepodobnosťou zbieraný v Pieninách. Napodiv, v herbári zostal bez označenia.

***Fumaria officinalis* – zemedym lekársky**

C: *Absinthium Roman*; *Trjumphalis Deorum*; römischer Wermüth; piolinek Rzýmskj /*Ab-sjnthium Roman*/

Pravdepodobne trvale zdomácnený druh (A?); polia, záhrady, úhory, rumoviská; mohol byť zbieraný v areáli kláštora. Položka je označená nesprávnym menom ako palina pravá, pričom ale na strane 42 je zemedym lekársky označený správne, podobne ako palina pravá na strane 5.

***Hyoscyamus niger* – blen čierny**

C: *Hyoskyamos*; *S:Apollinaris Herb.*; *Hýosciamus*; Billsam; Weiß Billsam; Tollkraut; Lülek /*Apollinaris*/

Archeofyt, rastúci v teplejších oblastiach; rumoviská, okraje polí a ciest; možno zbieraný v oblasti Spišských vrchov, ale pravdepodobnejšie je, že bol pestovaný ako liečivka v kláštornej záhrade.

***Datura stramonium* – durman obyčajný**

C: Tabaka Biluň /*Hjosciamus alb.*/

Trvale zdomácnený druh (A); pôvodný v Amerike; polia a rôzne pusté miesta (rumoviská, úhory, hnojištia); zbieraný v oblasti Pienin, alebo pestovaný v kláštornej záhrade.

Medzi stranou jedna a dve (obr. 3)

***Colchicum autumnale* subsp. *autumnale* var. *vernum* – jesienka obyčajná pravá jarná**

C: *Colchici* /nezapísaný/

R-P: *Colchicum autumnale*

Pôvodný taxón; vlhké lúky, slatiny, lužné lesy, vlhké listnaté lesy. Poznámka v herbári: „ich hab's im garten“ napovedá, že jesienka bola zrejme zbieraná v kláštornej záhrade, ale či vyrástla spontánne, alebo či bola vypestovaná, nevedno. Ide o abnormálne na jar kvitnúci exemplár (var. *vernum* Reichard), čo je pravdepodobne najstaršia písomná zmienka o takomto jave na území Slovenska. Pripojená je aj poznámka o využívaní jesienky ako prostriedku proti všiam, s odvolaním sa na *Lonicera* („...die zweite u. Saamen vertriebet wirklich die Läuse vide *Lonicera*...“).

***Geum urbanum* – kuklík mestský**

C: *Gariófilat*; *Sti: Benedicti Rad.*; *Sanamunda*; Nägelein=Würtz; Kuglik /*Gariophillat*/

Pôvodný druh; humózne listnaté lesy, kroviny, lesné plášte, lužné lesy, záhrady, rumoviská; zbieraný pravdepodobne v Pieninách, možno priamo v areáli kláštora.

***Veronica chamaedrys* – veronika obyčajná**

C: *Chamaidrys*; *Trixago*; Blaūmanderl; záwiecčka /*Chamedris*/

Veľmi hojný pôvodný druh; lúky, pasienky, medze, svetlejšie lesy a ich okraje, parky, záhrady; mohol byť zbieraný v objekte kláštora, ale aj hocikde inde.

***Botrychium lunaria* – vratička mesiačikovitá**

C: *Lunaria minor inverso Folio*; Klein Mond Kraut; Nasšesral; Nasšesrzáll; Mesijénik /*Lunaria minor*/

Pôvodný druh; suché pasienky, trávnaté stráne, horské hole; mohol byť zbieraný v oblasti Pienin, ale aj v Tatrách, kde sa vyskytuje až do výšky 2100 m n. m. (Dostál, Červenka 1991: 96).

***Erodium* sp. – bocianik (možno *Erodium* ×*variable*)**

C: *Geranion*; *Gratia Dei*; Gotts gnade; Bože daj /nezapísaný/

R-P: *Geranium* sp. (možno pelargónia?)

Nepôvodný druh bocianika; pravdepodobne ide o kultivar *Erodium ×variabile* (hybrid *E. corsicum* a *E. reichardii*) pestovaný v kláštore, možno privezený zo Stredomoria.

Psoralea bituminosa – psorálea asfaltová

C: *Trifolion*; *Asphaltion*; Hartz Klee; Konics /nezapísaný/

Nepôvodný druh, často sa sadiť v záhradách najmä v 16. a 17. storočí; zvlášť rozšírený v Stredomorí; pravdepodobne pestovaný v kláštornej záhrade.

Ophioglossum vulgatum – hadivka obyčajná

C: *ófiogloson*; *Lingua Serpentin*; Natter züngle; Hadi jenzik /*Lingula serpentina*/

Pôvodný, pomerne vzácny druh; mokré lúky, slatiny, lužné lesy; zbieraný pravdepodobne v oblasti Pienin.

Onosma visianii – rumenica Visianiho

C: *Anchůsa*; die rechte rothe Ochßenzüng; Wolowe jensek; Czerwieniec /*Anchůsa*/

Pôvodný teplomilný druh; skalné stepi, výslnné kamenisté a trávnaté stráne; v Pieninách ani v Tatrách nerastie. Je možné, že ho Cyprián zbieral v okolí Nitry počas svojho pôsobenia v kláštore na Zobore.

Strana 4

Ocimum basilicum – bazalka pravá

C: *okimon*; *Basilikon*; *Sancti Basilij* herb.; *Garjophilatum*; *Basilica* /*Basilicon*/

Druh oddávna pestovaný (B) v záhradách ako korenie; pôvodný v Prednej Indii, zdomácnelý v J Ázii a SV Afrike; pravdepodobne pestovaný v kláštornej záhrade.

Malva mauritiana – slez maurský

C: *alkea*; *Althea*; *Sancti Simeonis Herb.*; Ślás polne ogon. /*Alcea* aj *S. Simeonis Herb.*/

R-P: *Malva sylvestris*

Oddávna v záhradách pestovaný druh ako okrasná a liečivá rastlina; pôvodný v Stredomorí; pravdepodobne pestovaný v kláštornej záhrade.

Strana 5

Artemisia absinthium – palina pravá

C: *apsinthéon*; *Triumphalis* /*Artemisia*/

Pravdepodobne trvale zdomácnený druh (A?), hojný najmä v teplejších oblastiach; krovinaté stráne, medze, okraje komunikácií, rumoviská, úhory; najpravdepodobnejšie pestovaný v kláštornej záhrade.

Alchemilla sp., pravdepodobne zo série **Alchemilla – alchemilka**

C: *alchimilla*; *pallium* B:V: *Mariae*; Sinnau; Lew; spodek lwowj /*Alchjmillia*/

R-P: *Alchemilla monticola* (*A. pastoralis*)

Alchemilla je obsiahly a rôznotvárný rod, do ktorého u nás patrí množstvo (cca 125) výlučne apomiktických druhov, rozdelených do 6 sérií (Plocek 1992: 250-373). Zo samotnej oblasti Belianskych Tatier je doložených okolo 20 samostatných druhov. Alchemilky rastú najmä na rôznych trávnatých stanovištiach od submontánneho po alpínsky stupeň. Položka v herbári mohla byť zbieraná v oblasti Pienin i Tatier.

Artemisia vulgaris – palina obyčajná

C: *arthemis*; *Sti Joannis Cingulus*, *Mater herbarum*; Beÿfüß; Bilika /*Absinthium vulgar.*/

Pravdepodobne trvale zdomácnený druh (A?), druhotne kozmopolitný; najmä rôzne ruderalizované stanovištia (medze, úhory, okraje ciest, rumoviská); mohol byť zbieraný niekde v blízkosti kláštora.

Obr. 3: Strana medzi stranou jedna a dve
Fig. 3: A page between the page one and two

Strana 6 (obr. 4)

***Hypericum perforatum* – Ľubovník bodkovaný**

C: *yperikon; Fuga Daemonum*; S: Joannis Kraut; Wrzosowiec; Swonká /*Hjpericon*/
Pôvodný druh; výslnné stráne, suchšie lúky a pasienky, lesné lemy a svetliny, skaly, okraje komunikácií; zbieraný pravdepodobne v oblasti Pienin.

***Leucanthemum vulgare* – margaréta biela**

C: *Bófthalmion; Flos Sti Joannis*; Wiesenaug; Nogietek /nezapísaný/

R-P: *Leucanthemum vulgare* ssp. *triviale* var. *praestans* (*Chrysanthemum leucanthemum*)

Pôvodný druh; lúky, krovinaté stráne, okraje lesov, druhotne aj na ruderalizovaných stanovištiach; mohol byť zbieraný v oblasti Pienin, ale aj inde.

Strana 7

***Nicotiana tabacum* – tabak virgínsky**

C: *Sancta Herba, seu* [alebo] *Nicotiana*; Heýlig Wündkraut, Tabak /nezapísaný/

Pestovaný druh (B), množstvo kultivarov v najteplejších oblastiach Slovenska; pôvodný v Južnej Amerike; ?pestovaný v kláštornej záhrade, alebo niekde v okolí.

***Galium odoratum* – lipkavec marinkový**

C: *Matri Sýlva*; Sternléber=Kraut; Bug Lesni; Bük; Swiesel /nezapísaný/

Pôvodný druh; tónisté lesy, najčastejšie bučiny; s vysokou pravdepodobnosťou zbieraný v Pieninách.

Strana 8

***Chenopodium ambrosioides* – mrlík voňavý**

C: *Bótrios* Mathiol.; *Ambrosia* Galen.; Traüben Kraut; hroznjček. polon. /*Botris vulgar*/

Kedysi hojne pestovaný druh, využívaný v ľudovom liečiteľstve a ako prostriedok proti molom (hovori o tom aj poznámka v herbári); pôvodný v Južnej Amerike, do Európy prinesený jezuitmi asi v 17. storočí (jezuitský čaj); v súčasnosti trvale zdomácnený na Borskej nížine a Podunajskej nížine (A); brehy vôd, rumoviská. Pravdepodobne pestovaný v kláštornej záhrade.

Strana 9

***Lavatera thuringiaca* – slezovec durínsky**

C: *Althaja; Althea; pharm. Biśmalva; Oluś Judaicum*; Hülk Würtz; Sloś polna Welkeho /*Althea*/

Pravdepodobne trvale zdomácnený druh (A?) teplejších oblastí; výslnné kroviny a okraje lesov, vinice, pozdĺž komunikácií. Teplomilný druh, ktorý Cyprián buď pestoval, alebo zbieral inde ako v Pieninách (?možno v okolí Nitry).

***Doronicum stiriacum* – kamzičník chlpatý**

C: ?*Myra mamyra; Doronicum Romanum*; gämbß Würtz; Kozlowe Korjen /*Doronicum Roman*/

R-P: *Doronicum clusii* [synonymum]

Pôvodný vysokohorský druh; trávnaté a kamenisté hole, nivy, kosodrevina, snehové ležoviská; zbieraný pravdepodobne vo Vysokých Tatrách.

Strana 10

***Anagallis arvensis* – drchnička roľná**

C: *Anagallis*; Gründ Hejl; Kurzýšlep /*Anagallis*/

Archeofyt, hojný najmä v teplejších oblastiach; polia, záhrady, vinice, úhory; zbieraný prav-

Obr. 4: Strana 6
 Fig. 4: Page 6

depodobne v kláštornej záhrade, alebo niekde v okolí.

***Ruta graveolens* subsp. *hortensis* – ruta voňavá záhradná**

C: *péganon*; *Ruta*; Wein Kraüt /*Ruta hortensis*/

R-P: *Ruta graveolens*

Stará kultúrna rastlina, vzniknutá pravdepodobne z mediteránneho poddruhu *R.g.* subsp. *graveolens*, pestovaná v záhradách a ojedinele splaňujúca (B) na výslnných stanovištiach (vinice, zboreniská); používaná ako korenie, v ľudovom liečiteľstve, ako prostriedok proti hmyzu, mačkám, v súčasnosti najmä v homeopatii; s vysokou pravdepodobnosťou pestovaná v Červenom kláštore.

Strana 11

***Salvia officinalis* – šalvia lekárska**

C: *Elelisfakos*; *Salvia*; Salbey; Szalwia /*Salvia*/

R-P: *Salvia officinalis* for. *auriculata*

Oddávna pestovaný druh, využívaný v ľudovom liečiteľstve, zriedka splaňujúci (B) na suchých, trávnatých miestach; pôvodný v Stredomorí; s vysokou pravdepodobnosťou pestovaný v kláštornej záhrade.

Strana 12

***Hyperzia selago* – chvostník jedľovitý**

C: *Selago*; Nietota /*Selago*/

Pôvodný druh; humózne, prevažne ihličnaté lesy, kosodrevina, alpínske lúky, v inverzných polohách aj v nižších vegetačných stupňoch; pravdepodobne zbieraný v Tatrách, ale nemožno vylúčiť ani Pieniny.

***Viola odorata* – fialka voňavá**

C: *Viola*; *Martia*; Fiala Suetlo /nezapísaný/

Archeofyt, odpradáva pestovaný a zdomácnený v humózných lesoch a krovinách nižších polôh, spontánne rastúci v blízkosti ľudských sídel – parky, záhrady, cintoríny; pôvodný v J Európe. Pravdepodobne rástol v kláštornej záhrade.

***Silybum marianum* – pestrec mariánsky**

C: *akanthaleyké*; *Spina alba*; Fraüen-diestel; Bodlac Mariae /*Cardus Mariae*/

Druh pestovaný ako dekoratívna a liečivá bylina najmä v minulosti (C); pôvodný v Stredomorí; s vysokou pravdepodobnosťou pestovaný v kláštornej záhrade.

***Drosera rotundifolia* – rosička okrúhlostá**

C: *Solaria*; *Ros Solis*; Sonnenthaü; rosa slunécnj /*Ros solis*/

Pôvodný, vzácny druh; rašeliniská, slatiny a mokré lúky; zbieraný pravdepodobne vo Vysokých Tatrách.

Strana 13

***Ajuga reptans* – zbehovec plazivý**

C: Swalnik (?meno patri pravdepodobne tiež k nasledujúcemu druhu – čiernohlávk) /nezapísaný/

Pôvodný, celkom bežný druh vlhkejších lesov i lúk; zbieraný pravdepodobne v oblasti Pienin, alebo Spišských vrchov. Položku tvoria sušené rastliny dvoch rôznych druhov, prvým je zbehovec plazivý, druhým (menšia časť) je čiernohlávk obyčajný. Cyprián pripísal mená, vzťahujúce sa asi len k čiernohlávk, ale názov swalnik by mohol platiť aj pre zbehovec. V Mathioliho herbári (1924-1928: 336-337) sú totiž tieto dva taxóny umiestnené za sebou a figurujú pod menami Swalnik menší (čiernohlávk) a Swalnik prostredný (zbehovec). O tom,

že Cyprián čerpal z Mathioliho naznačuje poznámka: „die Klein Braünnen (nemecké meno uvedené v Mathioliho herbári pre čiernohlávk) zum Mathiol. sind die besten“.

***Prunella vulgaris* – čiernohlávk obyčajný**

C: *Prunella*; S. Antonj Kraut; Klein Braünnen; Swalnik; Čiernohlávek /*Prunella*/

R-P: bez mena – Radwańska-Paryska (1991: 52) si nevšimla, že položku tvoria dve rôzne rastliny, označila ju ako *Ajuga reptans* a Cypriánove mená považovala za omyl.

Pôvodný, hojne rozšírený druh; lúky, pasienky, medze, lesné okraje a cesty, rúbaniská, umelé trávne plochy; zbieraný pravdepodobne v oblasti Pienin, alebo Spišských vrchov, ale existuje aj doklad z Belianskych Tatier (Zahradníková 1995: 314).

***Silybum marianum* – pestrec mariánsky**

C: *Carduus Mariae* /nezapísaný/

Druh (1 list dospeljej rastliny) sa nachádza aj na predchádzajúcej strane, tu je umiestnená mladá, sterilná rastlina; dtto ako na str.12.

***Cnicus benedictus* – benedikt lekársky**

C: *atraktylis*; *Acanthus Germanica*, *Cardibenedikt*; Bernardinek /*Carduus benedict.*/

Oddávna pestovaný druh (C), používaný v ľudovom liečiteľstve; pôvodný v Stredomorí; pravdepodobne pestovaný v kláštornej záhrade.

Strana 14

***Buxus sempervirens* – krušpán vždyzelený**

C: *?pyxos*; *Buxus* /*Buxus*/

Okrasná drevina (B), veľmi častá v parkoch, záhradách, na cintorínoch; pôvodná v Stredomorí; s veľkou pravdepodobnosťou pestovaná a položka zbieraná v kláštornej záhrade, alebo niekde v okolí.

***Rosmarinus officinalis* – rozmarín lekársky**

C: *Libanotis*; Rosmarin /*Libanotis*/

Často pestovaný vždyzelený poloker, od dôb antiky využívaný ako korenie a liečivka; pôvodný v Stredomorí; s vysokou pravdepodobnosťou pestovaný v kláštore, možno na okne, pretože nie je mrazuvzdorný a zimu pod holým nebom by v Pieninách neprežil.

***Lavandula angustifolia* – levanduľa úzkolistá**

C: *Psedónardos*; *Nardus German*; Kwiät lewandowj /*Pse[u]donardus*, *Nardus jermanic.*/

Oddávna pestovaný druh (B), používaný ako prímies do kúpeľa, korenina, liečivka alebo prostriedok proti moľom; pôvodný v Stredomorí; s vysokou pravdepodobnosťou pestovaný v kláštore.

Strana 15

***Rhodiola rosea* – rozchodnica ružová**

C: *Rosea radix*; rošowe Korien /*Rosea radix*/

Pôvodný horský druh; vysokohorské sutiny, hole, nivy, skalné štrbiny, na bázičkých podkladoch; pravdepodobne zbieraný v Belianskych Tatrách.

***Vaccinium vitis-idaea* – brusnica obyčajná**

C: *Spina grossularia*; Früchtelos Beér; Swalnik kralovskj; Chlupatý /nezapísaný/

Hojný pôvodný druh kyslých pôd; svetlé lesy (najmä ihličnaté), kosodrevina, rašeliniská, vresoviská, alpínske hole; mohol byť zbieraný v Pieninách i v Tatrách. Zaujímavé je, že patrí medzi čiastočne nesprávne určené taxóny: latinské meno sa vzťahuje na ríbezl'u egréšovú („*Spina grossularia*“), zatiaľ čo ľudový názov „Swalnik kralovskj“ sa používal pre brusnicu, teda je správny (Radwańska-Paryska 1991: 54-55).

***Majorana hortensis* – majorán záhradný**

C: *Sampsychon*; *Amaracus*; *Majoran*; Majoranek polon. /*Amaracus*/

R-P: *Origanum majorana* (*Majorana hortensis*)

Odpradáva pestovaný druh (B), používaný ako korenina a v ľudovom liečiteľstve; pôvodný pravdepodobne v JZ Ázii; celkom isto sa pestoval aj v kláštornej záhrade.

Strana 16 (obr. 5)

***Juniperus sabina* – borievka netatová** (2 položky)

C 1: *Bralys*; *Sabina seu* [alebo] *Savina Hortens*; Sädelbaum /*Sabina hortens*/

C 2: *Baccifer seu Palustris* /*Sabina baccifer*/

V herbári sú dve položky tohto druhu. Jedna pochádza zo záhrady (možno kláštornej), druhá, označená prívlastkom „*Palustris*“ bola zrejme zbieraná niekde na skalnom zráze nad Dunajcom. Pieniny sú jedinou lokalitou na Slovensku, kde je borievka netatová pôvodná. Vzácné sa vyskytuje na výslnných vápencových skalách.

***Phyteuma orbiculare* L. subsp. *montanum* R. Schulz – zerva hlavičkatá horská**

C: *Phyteuma orbicularis*; *Flos coeruleus*; Blaüe Blüm; zerwa ziele; Latorosl.; Szczep /*Phyteuma orbicularis*/

R-P: *Phyteuma orbiculare*

Pôvodný taxón; skaly, skalnaté svahy, alpínske hole (najmä na bázičkom podklade); položka mohla byť zbieraná v Pieninách i v Tatrách.

***Veronica alpina* – veronika alpínska**

C: *Veronica serpilli folia* /*Veronica serpilli folia*/

Pôvodný vysokohorský druh; hole, vlhké skaly a sutiny, snehové ležoviská; na základe pripojenej poznámky: „aüf der Schwarzen Wand“ [na Čiernej stene] sa možno domnievať, že bol zbieraný vo Vysokých Tatrách, niekde v masíve Čierneho štítu (2436 m n. m.), ktorého názov sa opiera o tmavé zafarbenie skaly (Bohuš 1996: 56). Môže ísť o nižšie položený Čierny hrebeň alebo Čiernu kopu (Bohuš 1996: 56), situované v masíve Čierneho štítu. Označenie ako *Veronica serpyllifolia* nie je správne, ale zodpovedá úrovni poznania vtedajšej doby.

***Pinus mugo* – borovica horská**

C: Krümholtz; Kosodrzewina /*Rupicaprae radix*/

Pôvodný vysokohorský druh, tvoriaci v subalpínskom stupni pásmo kosodreviny; v lavínóznych žľaboch a na sutinách zostupuje aj do montánneho stupňa, niekedy v inverzných polohách, jednotlivito a v zakrpatenej podobe aj na vrcholoch v alpínskom stupni; zbieraný zrejme v Tatrách.

Strana 17

***Artemisia abrotanum* – palina abrotská**

C: *Abrotonon*; *Abrotanum mas*; Stabwürtz; Bože drzewkj /*Abrotanum*/

Druh pestovaný hlavne v minulosti v dedinských záhradách; nejasného pôvodu (možno z Prednej Ázie). Značne aromatická rastlina, známa ako božie drievko – najskôr pestovaná v kláštornej záhrade.

***Avenula versicolor* – ovsica pestrá**

C: *Avena fatua*; Steinhabra; owiesek /*Avena fatua*/

R-P: *Avena fatua* (?*Trisetum alpestre*)

Pôvodný druh; vysokohorské hole a nivy, skaly, sutiny, na nekarbonátovom podklade; poznámka „in subalpinis“ [v subalpínskom stupni] naznačuje, že bol zbieraný zrejme v Tatrách. Označenie ako „*Avena fatua*“ je omyl, ale položka je ťažko identifikovateľná. Radwańska-Paryska (1991: 59) sa domnievala, že by mohlo ísť aj o *Trisetum alpestre*.

***Santolina chamaecyparissus* – santolina cypruštekovitá**

Obr. 5: Strana 16
 Fig. 5: Page 16

C: *Abrotanum foemin.*; *Absinth:Marin.*; *Chamecparissus*; *Cypressus Hortensis*; Garten Cýpr: */Chamecparissus/*

Druh pestovaný v záhradách hlavne v minulosti; pôvodný v Stredomorí; zrejme pestovaný aj v kláštornej záhrade.

***Chrysosplenium alternifolium* – slezinovka striedavolistá**

C: *Chrysosplenium alternifolium* */Chrysosplenium/*

Pôvodný, pomerne hojný druh; tónisté lesné prameništia, vlhké lesy a kroviny, brehy potokov. V herbári je pomenovaný súčasným platným menom a pripojený je aj opis stanovišťa: „in humidis, ad scaturigines gramineas Karpat“ [v Tatrách na vlhkých miestach, pri trávnatých prameniskách (pojem Karpaty sa používa pre pomenovanie Tatier)].

Strana 18

***Lonicera caprifolium* – zemolez kozí**

C: *peryklymenon*; *Capri folium*; *Lilium inter spinas*; Grünling; powojj wonnj */Periclymenum/*
Pôvodný teplomilný druh; rastie na krovinatých stráňach a v lesostepiach JZ Slovenska, od Malých Karpát a Bielych Karpát po Nitru. Cyprián ho mohol zbierať ešte pred príchodom do Červeného kláštora počas svojho pôsobenia v kláštore na Zobore, alebo ?pestoval.

***Pedicularis verticillata* – všivec praslenatý**

C: *pedicularis verticulata*; Läub=Kraüt; gnidósz */Pedicularis Verticulata/*

Pôvodný druh; vysokohorské hole, trávnaté skaly, sutiny; zbieraný pravdepodobne v Belianskych Tatrách.

***Tropaeolum majus* – kapucínka väčšia**

C: *Nasturtium Indicum*; der deutsch Capuciner Kреб; Rzezucha Indianskj */Nasturtium Indic./*
Druh často pestovaný v záhradách vo viacerých kultivaroch (C); pôvodný v Južnej Amerike; zrejme pestovaný aj v kláštore alebo niekde v jeho okolí.

Strana 19 (obr. 6)

***Asparagus officinalis* – asparágus lekársky**

C: *Asparagos*; *Ahsparago*; Spargen; Szpárági polon. */Asparago/*

Pôvodný druh teplejších oblastí; výslnné trávnaté a krovinaté stráne, násypy pozdĺž komunikácií; pestovaný ako zelenina – špargľa. Rastliny v herbári boli pravdepodobne vypestované v kláštornej záhrade. Položka pozostáva z dvoch častí, z jarného výhonku a neskoršej olistenej a plodnej stonky.

***Cetraria islandica* – pľuzgierka islandská**

C: *Lichen islandicus*; Rzęsá skalna */Lichen islandic./*

Terikolný lišajník; rozšírený v montánnom až subniválnom stupni. Bol zbieraný zrejme v Tatrách, hoci lokalita je uvedená iba všeobecne: „ubique in superioribus jugis montium“ [všade na vyšších horských hrebeňoch (vrcholoch)]. Zmienku v herbári o rozšírení pľuzgierky islandskej možno považovať za najstarší publikovaný údaj o prítomnosti tohto taxónu v Tatrách, zhruba o 100 rokov starší, ako najstaršie údaje v práci Lisickej (2005: 82-84). Podľa Lizoňa a Pišúta (1980) ide o najstarší dochovaný exemplár lišajníka v našich múzeách. Pripojené je aj medicínske odporúčanie: „phtisii Lacte coquitur“ [na suchoty varený v mlieku].

Strana 20

***Viola* sp. – fialka (?sirôtka)**

C: *Diasanthos*; *Viola Flammea*; dreifaltigisblüm; Freußamkraüt; Brod gesegten */Viola Flammea/*
R-P: *Viola tricolor*

Podľa P. Mártonfiho (ústne zdedenie) ide pravdepodobne o kríženca taxónov zo sect. *Mela-*

Obr. 6: Strana 19
Fig. 6: Page 19

nium: *Viola lutea* × *V. tricolor* × *V. sp.* (?), ale nie je vylúčené, že je to komplexnejší hybrid, alebo hybrid iných taxónov, keďže sa nedá povedať odkiaľ rastlina alebo jej semená pochádzajú. Položka veľmi pripomína sirôtky (*Viola* × *wittrockiana* Gams = viacnásobný hybrid *Viola altaica*, *V. cornuta*, *V. lutea*, *V. tricolor* a možno ďalších taxónov). Sirôtky, platným menom fialky záhradné (Mártonfi 2008: 122), však boli pravdepodobne nakrižené až na začiatku 19. storočia v Anglicku. Cypriánovo latinské meno *Viola flammea*, sa používalo podľa Radvaňskej-Paryskej (1991: 62) pre pomenovanie fialky trojfarebnej (*Viola tricolor*). Akým spôsobom hybrid fialky z herbára vznikol nevieme, ale je pravdepodobné, že ho Cyprián pestoval vo svojej záhrade.

***Symphytum officinale* – kostihoj lekársky**

C: *Symphyton*; *osteocolon*; *Consolida Major*; *ungtuosa*; Schwartzw.; Szwjwokost /*Consolida major*/

Pôvodný druh; vlhké lúky, lužné lesy, brehy vodných tokov i ruderalne stanovištia; mohol byť zbieraný v Pieninách.

Strana 21

***Althaea rosea* – topoľovka ružová**

C: *Malaché seu* [alebo] *Malva arborea*; *Rosa Transmarina*; Slás wielkie /*Malva arborea*/

U nás oddávna pestovaný druh ako okrasná a liečivá rastlina (B); pôvod je nejasný (niekde sa uvádza JZ Čína, Sýria); pravdepodobne pestovaný v kláštornej záhrade, alebo niekde v okolí.

***Spartium junceum* – rutovec sitinový**

C: *Genista non aculeata*; Janowicé /*Genista*/

Pestovaný vřdyzelený ker, príbuzný druhom rodu *Genista* (syn. *Genista juncea*, *G. odorata*); pôvodný v Stredomorí. V minulosti sa rastlina používala na farbenie (žlté farbivo – dye). Snáď pestovaný v kláštornej záhrade, alebo prinesený z oblasti Stredomoria – možno Talianska.

***Saxifraga caesia* – lomikameň sivý**

C: *Saxifraga caesia*; Rozlup /*Saxifraga Raesia*/

Pôvodný vysokohorský druh; výslnné vápencové skaly (chazmofyt); pravdepodobne zbieraný v Belianskych Tatrách.

Strana 22

***Hyssopus officinalis* – yzop lekársky**

C: *Ysópos*; *Hÿssopum*; Isop; Yßpon /*Hjsop*/

Druh pestovaný najmä v minulosti ako korenie a liečivka (B); pôvodný od J Európy až po Sibír; s veľkou pravdepodobnosťou pestovaný v kláštornej záhrade.

***Parnassia palustris* – bielokvet močiarny**

C: *9 nies floret* vid. Mathiol.; 9 blü /*Novem flor*/

Pôvodný druh; vlhké lúky, slatiny i rašeliniská, prameniská, vo vyšších polohách aj na zarastených skalách a sutinách; uvedená lokalita: „in Collove über die ♀ [♀ = Kupfer (meď)] Hächt [= Schächt]“ [v Kolovej doline nad Zadnými Meďodolmi (vo Vysokých Tatrách)].

***Primula elatior* subsp. *elatior* – prvosienska vyššia pravá**

C: *Primula Veris*; *Betonica alba*; Bukwicá bile /*Primula veris*/

R-P: *Primula elatior*

Pôvodný taxón; lúky, svetlé lesy, kroviny i horské nivy; položka mohla byť zbieraná v Pieninách i v Tatrách. Determinácia druhu ako „*Primula veris*“ je síce nesprávna, ale zodpovedá vtedajšej úrovni taxonomického poznania (Radvaňska-Paryska 1991: 66).

***Polypodium vulgare* – sladič obyčajný**

C: *Polipodion*; *Filicula*; der s[üße] Würtz; paprotka dębowa /*Polipodium*/

Pôvodný druh; tónisté skaly, machnaté sutiny, práchnivejúce kmene; zbieraný pravdepodobne v Pieninách.

***Euphrasia* cf. *rostkoviana* – očianka ?Rostkovova**

C: *Euphrasia*; Aügentrost; Swieczki cieľe /*Euphrasia* aj Aügentrost/

Pôvodný druh jesenného aspektu; lúky, pasienky, okraje lesov; zbieraný najskôr v oblasti Pienin.

***Asplenium trichomanes* cf. subsp. *quadrivalens* – slezinník červený ?tmavohnedý**

C: *Adiantum Nigrum*; Schwartz Fraüen-Haár /*Adiantum Nigr.*/

R-P: *Asplenium trichomanes*

Pôvodný, všeobecne rozšírený taxón; najčastejšie zatienené a machom porastené skaly, na rôznych horninách; mohol byť zbieraný v Pieninách i Belianskych Tatrách.

***Phyllitis scolopendrium* – jazyk jelení**

C: *Fyllitys*; Hirsch-züng oder Miltz-Kraüt; Jelení jęzick /*Lingula Cervina*/

Pôvodný druh; vlhké tónisté vápencové skaly, sutinové lesy; s vysokou pravdepodobnosťou zbieraný v Pieninách.

***Coeloglossum viride* – vemenníček zelený**

C: *Satýrium viride*; Storczýk; Raçzkj /*Satýrium*/

Pôvodný druh; svetlé lesy, lúky a pasienky, vresoviská, vysokohorské hole; pripojená lokalita: „Bejm Flüchß u. SchwartzSeé“ [pri Kolovom plese a Čiernom Javorovom plese (vo Vysokých Tatrách)].

***Asplenium viride* – slezinník zelený**

C: *Adiantum album*; Weiß Fraüen-Haár; Włoskj bielj. /*Adiantum alb.*/

Pôvodný druh; štrbiny tónistých skál (najčastejšie vápence); mohol byť zbieraný v Belianskych Tatrách, ale aj v Pieninách.

***Asplenium ruta-muraria* – slezinník rutovitý**

C: *Trichomanes*; *adjantos*; Ramakús; Maßerer-raüthen oder abthon; Ruta naskal[n]a /*Ruta muraria*/

Pôvodný druh; najčastejšie štrbiny výslnných vápencových skál; zbieraný pravdepodobne v Pieninách.

***Dryopteris filix-mas* – paprad' samčia**

C: *Pteris*; *Filix*; Farn-Kraüt; Korzien paprocj /*Filix*/

Pôvodný druh; vlhké humózne lesy, zarastené sutiny, horské nivy; mohol byť zbieraný v Pieninách i v Tatrách.

***Pedicularis oederi* – všivec Oederov**

C: *pedicularis Flammea*; wszáwj /*Pedicularis flammea*/

Pôvodný vysokohorský vápnomilný druh; vlhkejšie trávnaté hole, skalné štrbiny; zbieraný pravdepodobne v Belianskych Tatrách. Pripojená poznámka „flos supra Fuscus infra flavus“ hovorí o farbe kvetu.

***Potentilla erecta* – nátržník vzpriamený**

C: *Septifollion*; *Tormentilla*; rotes Heýl Würtz; Kurze ziele /*Tormentil.*/

Pôvodný, bežný druh; lúky, vrchoviská, svetlé lesy, hole; mohol byť zbieraný v oblasti Pienin i v Tatrách.

***Borago officinalis* – borák lekársky**

C: *Bógloson; Borrago; wolowj. Jęzik /Borago/*

Druh pestovaný najmä v minulosti ako medonosná rastlina (B); pôvodný v Stredomorí; pravdepodobne pestovaný v kláštornej záhrade.

Strana 27

***Vaccinium vitis-idaea* – brusnica obyčajná**

C: *Vaccinium Vitis; bovi rubiae /Vaccinium Vitis/*

Dtto ako na str. 15. Zaujímavé je, že na tejto strane je determinácia správna, i keď ide o malý, oveľa netypickejší exemplár ako na str. 15.

***Pteridium aquilinum* – orličník obyčajný**

C: *Jesu X-ti Würtz /Jesu X-ti rad.[-ix]/*

Pôvodný druh paprade; svetlé lesy (najmä borovicové), rúbanská – na chudobných kyslých pôdach; pravdepodobne zbieraný v Pieninách, alebo Spišských vrchoch.

Strana 28

***Oxalis acetosella* – kyslička obyčajná**

C: *Alleluja; Büchampfer /Alleluja/*

Hojný pôvodný druh; vlhké tónisté lesy, na nevápenatých humózných pôdach; mohol byť zbieraný v Pieninách, ale aj v Tatrách.

***Bellis perennis* – sedmokráska obyčajná**

C: *Wiesen Maablieben /Bellis/*

Pôvodný druh trávnatých stanovišť; kultúrne lúky, pasienky, trávnaté plochy v parkoch, záhradách a na voľných priestranstvách; mohol spontánne vyrásť v kláštornej záhrade, ale mohol byť zbieraný aj niekde na lúke v Pieninách.

***Bellis perennis* for. *hortensis* – sedmokráska obyčajná, záhradná forma**

C: *Bellys; Solidago minima; Rolle Garten Maablieben oder Gänße Kraüt; stokrotka /Bellis je zapísaná iba jedenkrát, divorastúca aj záhradná forma spolu/*

Kultivar sedmokrásky, často pestovaný v záhradách ako okrasná rastlina. Zrejme pestovaný aj v kláštornej záhrade, alebo niekde v okolí.

***Cupressus sempervirens* – cyprus vždzyzelený**

C: *Kyparissos; Cupressus; Cjprisowj Strom /Cupressus/*

Najtypickejšia drevina Stredomoria, pestovaná už od staroveku – považovaná za symbol smrti, a preto často vysádzaná na cintorínoch teplejších krajín; divo rastúci v Iráne, Malej Ázii a na ostrovoch Cyprus, Kréta a Rodos. Položku tvorí asi 30 cm vysoký semenáčik. Podľa poznámky bol vypestovaný v kláštore zo semena.

Strana 29

***Myricaria germanica* – myrikovka nemecká**

C: *Tamarisc. /nezapísaný/*

Pôvodná drevina; občas zaplavované náplavy riek a potokov; položka bola pravdepodobne zbieraná na piesočnato-kamenistých náplavoch Dunajca v Pieninách.

***Potentilla anserina* – nátržník husí**

C: *Potentilla; Gänberich; Srebrnik /Potentilla/*

Pôvodný, hojne rozšírený druh; okolie ľudských sídel, zaplavované lúky a brehy, zasolené stanovišťa (fakultatívny halofyt); zbieraný pravdepodobne v oblasti Pienin, niekde v okolí kláštora.

***Achillea cf. distans* – rebríček ?oddialený**

C: *1000folium*; garben; Krwawnik, Tysiačník /sic! *Centfolium*/ [má byť *Millefolium*, zrejme Cypriánov omyl pri prepisovaní *1000folium*]

R-P: *Achillea millefolium*

Pôvodný druh; svetlé lesy a kroviny na skalnatých svahoch, sutiny, väčšinou v prielomových údoliach riek; pravdepodobne zbieraný v oblasti Pienin, najskôr v Prielome Dunajca. Položka je neúplná a nedá sa jednoznačne determinovať, ale určite ide o taxón z okruhu *Achillea millefolium* agg.

Strana 30

***Centaureum erythraea* – zemežlč menšia**

C: *Kentaurion mikron*; *Centúria*; *Febrifuga*; *Fel Terrae*; Biber-Kraut /*Centaur. min.*/

R-P: *Centaureum pulchellum* (*Erythraea pulchella*)

Pôvodný druh; trávnaté pasienky, svetlé lesy, lemy, kroviny; zbieraný pravdepodobne v Pieninách.

***Primula auricula* subsp. *hungarica* – prvosenka holá karpatská**

C: *Auricula ursi* /*Auricula ursi*/

R-P: *Primula auricula*

Západokarpatský subendemit; štrbiny vápencových a dolomitových skál, kamenisté svahy v montánnom až alpínskom stupni; mohol byť zbieraný práve tak v Pieninách, ako aj v Belianskych Tatrách.

***Glechoma hederacea* – zádušník brečtanovitý**

C: *Corona* ∇rae; *Hedera* ∇tris; gündelrebe; Kónradek /*Hedera terrestr.*/

Pôvodný druh; vlhké lesy, najmä lužné, kroviny, pobrežné nivy, vlhké lúky; zbieraný pravdepodobne v Pieninách.

Strana 31

***Sinapis alba* – horčica biela**

C: *Sinapi*; Garten Senft; Gorczyca /*Sinapium*/

Oddávna pestovaný druh (B) pre semená s antibakteriálnymi účinkami, využívané v ľudovom liečiteľstve a na výrobu oleja a horčice; pôvodný vo východnom Stredomorí, u nás často splanený na úhoroch a burina polí. Mohol byť pestovaný v kláštornej záhrade, alebo zbieraný niekde v okolí.

***Majorana hortensis* – majorán záhradný**

C: *Maron*; *Marum verum*; Katzen Kraut; Máieron Kretenskij /*Marum verum*/

R-P: *Origanum majorana* (*Majorana hortensis*)

Dtto ako na str. 15. Pôvodná determinácia nie je správna, Cyprián zrejme považoval túto rastlinu za druh *Majorana cretica*.

Strana 32

***Hepatica nobilis* – pečeňovník trojlaločný**

C: *Herba Trinitatis* seu [alebo] *Hepaticum Nobile*; Komonicá plucník /*Hepat. nobilis*/

Pôvodný druh; najmä listnaté lesy, kroviny; zbieraný pravdepodobne v Prielome Dunajca.

***Vinca minor* – zimozelen menšia**

C: *Vinca pervinca*; Sinngrün; Barvinek /*Vinca pervinca*/

Pôvodný druh; svetlejšie listnaté lesy, kroviny, často pestovaný v záhradách, parkoch a na cintorínoch. Zbieraný pravdepodobne v oblasti Pienin, možnože pestovaný v kláštornej záhrade.

***Caltha palustris* – záružlie močiarne**

C: *Chrysanthemon*; *Caltha vulgaris*; Gold Wisen [?Wiesen] Blüm; Nogietek wodni /*Caltha vulgaris*/

R-P: *Caltha* cf. *palustris*

Pôvodný druh; prameniská, mokré lúky, brehy potokov i stojatých vôd, lužné lesy. Kvitnúca položka nemá zrelé mechúriky, determinácia na poddruh nie je možná. Pravdepodobnejší je poddruh *C. p.* subsp. *laeta*; položka mohla byť zbieraná v oblasti Pienin i Tatier.

***Asarum europaeum* – kopytník európsky**

C: *Asarum*; *Nardus rustica*; Haasel-Würtz; Kopidnik /*Asarum*/

Pôvodný druh; humózne listnaté lesy, najmä bučiny, alúviá vodných tokov; zbieraný pravdepodobne v Pieninách.

***Veronica officinalis* – veronika lekárska**

C: *Weronica*; Ehren Preiß; Przetarznik /*Veronica*/

Hojný pôvodný druh; svetlé lesy, suchšie lúky a trávnaté svahy, vresoviská, rúbaniská i horské lúky; mohol byť zbieraný v oblasti Pienin, ale aj Tatier.

***Bistorta major* – hadovník väčší**

C: *Bistorta*; Schlangen Natter Kraüt; Hady Korzien /*Bistorta*/

R-P: *Polygonum bistorta* [synonymum]

Pôvodný druh; horské lúky a nivy, slatiny, rašelinné lúky; zbieraný najskôr v Tatrách.

***Campanula alpina* subsp. *alpina* – zvonček alpínsky pravý**

C: *Campanula barbata*; Wündkraüt; Swonécek polná /*Campanula barbat.*/

R-P: *Campanula alpina*

Pôvodný vysokohorský taxón; alpínske hole, skalné štrbiny, spevnené sutiny, najmä na kyslom podloží (na báziických horninách len na odvápnených miestach); z anotácie v herbári: „in altissibus [altissimis] jugis“ [na najvyšších hrebeňoch (vrcholoch)] možno usudzovať, že bol zbieraný v Tatrách. Označenie v herbári ako „*Campanula barbata*“ je nesprávne, tento druh u nás nerastie, ale oba taxóny sú si morfológicky dosť podobné.

***Ligusticum mutellina* – kôprovniček bezobalový**

C: *Phellandrium mutellina*; Krulžj Kámien ziele /*Phellandrium mutellina*/

Pôvodný druh; vysokohorské lúky a pasienky, kosodrevina, vysokobylinné nivy; zbieraný zrejme v Tatrách. Cypriánovo meno „*Phellandrium mutellina*“ je starším synonymom.

Arabidopsis neglecta (Schult.) O’Kane et Al-Shehbaz (syn. *Cardaminopsis neglecta* (Schult.) Hayek) – žerušničník nebadaný

C: *Cardamine petrea*; Türkische Kreß /*Cardamine petrea*/

R-P: *Cardaminopsis arenosa*

Karpatský endemit; vlhké skaly, sutiny, prameniská, optimálne podmienky má na nevápencových sutinách. V súčasnosti je hojný najmä vo Vysokých Tatrách, ale mohol byť zbieraný aj v Belianskych Tatrách. Pripojená poznámka hovorí o stanovišti: „humiliori loco“ [zníženina, konkávne stanovište]. Na položke ešte vidieť náznaky fialkastej farby kvetov, čo uľahčilo determináciu.

Arabidopsis arenosa* subsp. *borbasii (Zapał.) O’Kane et Al-Shehbaz (syn. *Cardaminopsis borbasii* (Zapał.) Pawł. ex Scholz) – žerušničník piesočný Borbásov

C: *altera* [druhá] *Cardamine petrea* /v indexe je len 1 zápis pre obe položky Cypriánom považované za *Cardamine petraea*/

R-P: *Cardaminopsis arenosa*

Pôvodný taxón; vlhšie skaly, sutiny, kamenisté svahy, prevažne na vápencoch a iných bázičných horninách; položka zbieraná najskôr v Belianskych Tatrách. Pripojená je poznámka: „in rupibus cespitosis quo altiori loco crescit, eo minor statura evadit“ [na trávnatých skalách, rastúci na vyššie položenom (suchšom) stanovišti, preto dosahuje menší vzrast]. V zmysle Měsíčka (2002: 401-403) položka patrí pravdepodobne k 1. diploidnému cytotypu *Cardaminopsis borbasii* (= *Cardaminopsis nitida*), ktorý je endemitom Tatier (Kolník, ústne zdedenie).

***Imperatoria ostruthium* – všieliek hojivý**

C: Meisterwürtz; Mistrzownik /*Imperator*/

Nepôvodný druh, prinesený k nám z Álp a v horských oblastiach pestovaný (C) v záhradách ako liečivá rastlina. Je pravdepodobné, že ju pestoval aj Cyprián.

Strana 36

***Trigonella foenum-graecum* – senovka grécka**

C: *Foenum Graecum*; Bocks-Hörnle; Siáno gretzkj /*Foenum graecum*/

Odpradáva pestovaná liečivá rastlina; pôvodná asi v JZ Ázii; s najväčšou pravdepodobnosťou pestovaná v kláštorej záhrade.

***Lysimachia nummularia* – čerkáč peniažtekový**

C: *Numularia seu* [alebo] *Serpentaria minor*; Egelkraut; Pienięznik ziele /*Numularia*/

Hojne rozšírený pôvodný druh; vlhké a tónisté lesy (najmä lužné lesy), kroviny, brehy stojatých i tečúcich vôd, vlhké lúky, polia, priekopy, parky; zbieraný pravdepodobne v oblasti Pienin.

***Capsella bursa-pastoris* – kapsička pastierska**

C: *Bursa pastoris*; Blüttwürtz; Tašnik ziele /*Bursa pastoris*/

Pôvodný, bežný druh; burina poľných a záhradných kultúr, rôzne antropicky ovplyvňované a ruderalizované stanovištia; mohol rásť aj v kláštornom areáli.

***Oreogalum montanum* – kuklica horská**

C: *Geum montan.* /*Geum montanum*/

R-P: *Geum montanum* [synonymum]

Pôvodný horský až vysokohorský druh; trávnaté a kamenisté hole, snehové ležoviská; zbieraný pravdepodobne v Tatrách, ale udáva sa aj zo Spišských vrchov (Spišskej Magury).

Strana 37

***Gentiana punctata* – horec bodkovaný**

C: *Entiana*; Goritska /*Entiana*/

Pôvodný vysokohorský druh; hole, nivy, kosodrevina, na hlbších nevápenatých pôdach; zbieraný zrejme v Tatrách. Názvom „goritska“ (poľsky goryczka) označovali horec bodkovaný, používaný na žalúdočné problémy, gorali.

***Saxifraga oppositifolia* – lomikameň protistojolistý**

C: *Saxifraga oppositifolia* /*Saxifraga oppositifolia*/

Pôvodný vysokohorský druh; skalné štrbiny a sutiny, najčastejšie na karbonátovom podklade; zbieraný pravdepodobne v Belianskych Tatrách. Pripojená anotácia: „ad vorag. nigr.“ [?ad voragine nigras = na tónistých stanovištiach].

***Ranunculus thora* – iskerník obličkolistý**

C: *Thora minor seu* [alebo] *Thora* Dioscorid. /*Thora minor*/

Pôvodný vysokohorský druh, rastúci len v Tatrách; trávnaté a skalnaté miesta, príp. sutiny v subalpínskom a alpínskom stupni, prevažne na karbonátovom podklade, vzácne na mylonitoch; zbieraný v Belianskych Tatrách: „übern Breitenfeld nach Kupfer=Schächt“ [nad Širokým sedlom nad Zadnými Meďodolmi].

***Anemone narcissiflora* – veternica narcisokvetá**

C: bez mena /nezapísaný/

Pôvodný druh; subalpínske lúky a pasienky, vysokobylinné nivy. Okrem Tatier rastie aj v ďalších pohoriach Slovenska, medzi nimi aj v Spišských vrchoch (Spišskej Magure), odkiaľ by teoreticky mohla pochádzať aj položka v herbári; najpravdepodobnejšou lokalitou sú ale Belianske Tatry.

***Circaea alpina* – čarovník alpínsky**

C: *Circaea alpina*; Czárownik /*Circaea alpina*/

Pôvodný druh; vlhké lesy, lesné prameniská, rokliny, v hornatých oblastiach hojnejší. Podľa uvedenej poznámky: „intra muscos in subalpinis“ [v machu v subalpínskom stupni] možno usudzovať, že bol zbieraný pravdepodobne niekde v Tatrách pri hornej hranici lesa.

***Doronicum stiriacum* – kamzičník chlpatý**

C: *Doronicum czebusiense* /*Doronicum Cebusiense*/

R-P: *Doronicum clusii* [synonymum]

Dtto ako na str. 9. Z taxonomického hľadiska je zaujímavá skutočnosť, že Cyprián použil druhové meno „*czebusiense*“, čiže *scepusiense* = spišský. Druh *Doronicum stiriacum* bol opísaný Tauschom až v r. 1828 pod menom *D. clusii*, v súčasnosti považovaným za synonymum. Ak si Cyprián všimol odlišnosť oproti *D. pardalianches* (synonymum *D. romanum*, uvedené na str. 9), mohlo by ísť o novovytvorené meno, dokumentujúce jeho botanickú erudíciu (Radwańska-Paryska 1991: 87-88).

***Pyrola rotundifolia* – hruštička okrúhloolistá**

C: *Pýrola*; Winter grün; wintergrün; grusetzka; Hrusštička /*Pirolla*/

Pôvodný druh; borovicovo-dubové lesy, kyslomilné bučiny, vo vyšších polohách horské smrečiny, ojedinele aj v subalpínskom stupni; zbieraný pravdepodobne v Belianskych Tatrách, kde je pomerne hojný, ale vyskytuje sa aj v oblasti Pienin.

***Saxifraga adscendens* – lomikameň vystupujúci**

C: *Saxifraga 3dactylides* /*Saxifraga tridactylides*/

Pôvodný druh; najmä trávnaté a kamenisté hole, sutiny, horské pasienky; zbieraný pravdepodobne v Belianskych Tatrách, ale rastie aj v Pieninách. Cypriánova determinácia je správna, odpovedá úrovni poznania jeho doby. Druh *Saxifraga adscendens* vystupoval u Linného ako *S. tridactylites* L. *β alpina* L. (Radwańska-Paryska 1991: 87), neskoršie synonymum bolo tiež *S. t.* subsp. *adscendens* (L.) A. Blytt.

***Melilotus albus* – komonica biela**

C: oba druhy komonic majú spoločnú anotáciu: *melilot*: gelb und weiß, Steinkleé /*Melilotus*/ Archeofyt; hojne rozšírený na pustých miestach (medze, úhory, priekopy a pod.) najmä teplejších oblastí; mohol byť zbieraný v Pieninách.

***Melilotus officinalis* – komonica lekárska**

C: uvedené pri predchádzajúcom druhu

Archeofyt; hojne rozšírený na podobných stanovištiach ako *M. albus*, na vápencoch preniká často aj do pôvodných skalných spoločenstiev; zbieraný pravdepodobne v Pieninách.

***Senecio incanus* subsp. *carniolicus* – starček sivý kranský**

C: *Achillea Clavennae*; *Absinthium alpinum* u[m]belliférum /:seu:/ [alebo] *Dracunculus argenteus*; Stein Wermüth; zložieň žiele /*Achillea*/

Pôvodný vysokohorský taxón; trávnaté, kamenisté hole a spevnené sutiny, na nevápenatých

pôdach; zbieraný pravdepodobne vo Vysokých Tatrách. Cypriánovo pomenovanie je omyl, alpský druh *Achillea clavennae* u nás nerastie.

***Ligusticum mutellina* – kôprovník bezobalový**

C: *Toedylon*; *Seseli Creticum*, *meum adulterinūm*; Beer-Würtz; Czarnogłow /*Seseli Cretic.*/

Dtto ako na str. 35. Cyprián považoval túto položku za iný druh, zrejme si všimol rozdiel v šírke listových segmentov. Na základe tohto znaku rozlišujú niektorí autori var. *angustisecta* – listové úkrojky úzke, na silikátovom substráte a var. *latisecta* – listové úkrojky široké, na vápencovom substráte (Dostál, Červenka 1991: 674).

Strana 40

***Tragopogon orientalis* subsp. *orientalis* – kozobrada východná pravá**

C: *Tragopogon*; *Flos Sti Josephi*; ☉ *laris*; Boks-Bárt; Kosabroda /*Tragopogon* aj *Barba Hirci*/

R-P: *Tragopogon pratensis*

Pôvodný taxón; lúky, pasienky, výslnné trávnaté a kamenisté stráne, medze i rôzne ruderálne stanovištia – hojný najmä v teplejších oblastiach; položka mohla byť zbieraná v Pieninách.

***Oreogeuum montanum* – kuklica horská**

C: *Galanga minor*; Wild. galgant; ptašek /*Galanga*/

R-P: *Geum montanum* [synonymum]

Dtto ako na str. 36. Je zaujímavé, že na tomto mieste je označenie sušenej rastliny, ktorá má typický habitus nesprávne, pričom položka na str. 36 bola determinovaná správne, hoci predstavuje netypicky vyvinutý exemplár.

Strana 41

***Lepidium sativum* – žerucha siata**

C: *Nasturtium Crispatum hortense*; Garten Kreß; Rzerucha zahradnj /*Nasturtium hortens. crisp.*/

Najmä v minulosti pestovaný druh (C), používaný ako jarná zelenina; pôvodný v JZ Ázii a SV Afrike; s najväčšou pravdepodobnosťou pestovaný v kláštornej záhrade.

***Levisticum officinale* – ligurček lekársky**

C: *Levisticum*; Lupschik /*Levisticum*/

Druh často pestovaný najmä v minulosti, hlavne v podhorských a horských oblastiach (B), používaný ako korenie; pôvodný v Iráne. Je pravdepodobné, že sa pestoval aj v kláštornej záhrade.

Strana 42

***Fumaria officinalis* – zemedym lekársky**

C: *Fumar.*; Erdrauch; polna Ruta /nezapísaný/

Dtto ako na str. 1. Je zaujímavé, že na str. 1 bol druh determinovaný nesprávne. Na tomto mieste uvedené mená – latinské, nemecké a poľské – sú správne (Radwańska-Paryska 1991: 92-93).

***Astrantia major* – jarmanka väčšia**

C: *Sanicula*; Sankiel /*Sanicula*/

Pôvodný druh, častý najmä v horských oblastiach; tónisté lesy, vlhké kroviny, horské nivy, najmä na vápencoch; zbieraný v Pieninách, alebo v Belianskych Tatrách.

Jarmanka väčšia sa nachádza v herbári aj na str. 68, už s linnéovským menom *Astrantia major*; ktorého starším synonymom je *Sanicula astrantia*, takže aj tu uvedené meno možno považovať za správne (Radwańska-Paryska 1991: 93).

Juncus trifidus – sitina trojzárezováC: *Juncus Trifidus* /*Juncus trifidus*/

Pôvodný vysokohorský druh; trávnaté hole, spevnené sutiny, skalné štrbiny, na nevápenatom substráte. Okrem úplne správneho súčasného mena je k položke pripojená aj poznámka, charakterizujúca miesto zberu: „in alpinis in locis elatus aquosis, cespis [caespitibus]“ [v alpinskom stupni, na exponovanom a vlhkom trávnatom stanovišti (zrejme v Tatrách)].

Scabiosa ochroleuca – hlaváč žltkastýC: *Scabios* /*Scabiosa*/R-P: *Scabiosa columbaria*

Pôvodný druh; výslnné trávnaté a krovinaté stráne, lesné lemy, zarastené skaly, násypy pri komunikáciách, často na vápencoch; pravdepodobne zbieraný v oblasti Pienin.

Knautia arvensis – chrastavec roľný

C: polna Drjakiew /Apostemonkraut – nemecký názov uvedený na konci indexu/

Pôvodný druh; suchšie lúky, pasienky, svetlé lesy (reliktné boriny) a lesné plášte, ale aj úhory; pravdepodobne zbieraný v oblasti Pienin.

Lychnis chalconica – kukučka hustokvetá (?kultivar)C: *Flos Scarleti* /*Flos scarlet.*/

V záhradách ako trvalka pestovaný druh (C), známy pod názvom horiaci láska; pôvodný v európskej časti Ruska, Kazachstane, Mongolsku a SZ Číne. Mohol byť pestovaný v kláštorenej záhrade, alebo niekde v okolí.

Stachys palustris – čistec močiarnyC: *Sideritis* 4-ta; *Stachis sylvatica* linnaej; Gliedkraut; Krzonška /*Sideritis*/

Pôvodný druh; hojný v brehových porastoch tečúcich i stojatých vôd, na mokrych lúkach a v priekopách; zbieraný pravdepodobne v oblasti Pienin. Položka je nesprávne označená ako *Stachys sylvatica*, hoci tento druh je na str. 77 a 79 determinovaný správne.

Agrimonia eupatoria – repík lekárskyC: *Eupatorion*; *Agrimonia*; Berkl; Leber Kletten; Rzepik /*Agrimonia*/

Pôvodný druh; suchšie trávnaté stráne, svetlé lesy, kroviny, lesné lemy a svetliny, medze, v teplejších oblastiach. Mohol byť zbieraný v oblasti Pienin, ale aj pestovaný ako liečivka.

Galium aparine – lipkavec obyčajnýC: *Fylantropos*; *Aparine*; Bettler Laüß; ostržycá Ziele /*Aparine*/

Pôvodný druh; pobrežné húštiny, lužné lesy, ale aj úhory, rumoviská a ako burina kultúr. Mohol byť zbieraný v Pieninách, aj v samotnom areáli kláštora.

Verbena officinalis – železník lekárskyC: *verbenac.*; Koszyszczo /*Verbena*/

Pôvodný druh; suchšie pasienky, medze, burina opustených miest (rumoviská, úhory), hojný najmä v teplejších oblastiach. Mohol rásť aj v areáli kláštora.

Atropa belladonna – Ľuľkovec zlomocnýC: *podagraria* ▽*tica*; gichtwürtz /*Podagraria* ▽*tic*/

Pôvodný druh; najmä rúbaniská listnatých lesov; mohol byť zbieraný v Pieninách. Položka v herbári je označená menom kozonohy hostcovej (*Aegopodium podagraria*), čo je udivujúce hlavne preto, že na str. 61 je ďalší exemplár Ľuľkovca označený správne.

***Heracleum sphondylium* – boľševník borščový**

C: *Sphondylium*; Deutsch=Béeren Klau; Niedzwiedza stopa /*Sphondylium*/

Pôvodný druh; vlhšie lúky, pobrežné kroviny, lesné okraje, priekopy a okraje ciest, rumoviská; mohol byť zbieraný v oblasti Pienin.

***Filipendula ulmaria* – túžobník brestový**

C: Ziegenbart; Capka broda /*Barba caprina*/

Pôvodný druh; vlhké lúky, brehy vôd, pobrežné kroviny, lužné lesy; zbieraný pravdepodobne v oblasti Pienin, alebo Spišských vrchov.

***Eryngium planum* – kotúč modrastý**

C: *Antirrhinum*; Dorant; /Dorant/

Pôvodný druh, divo rastúci na J a JV Slovensku na stepných pasienkoch a piesočnatých násypoch (fakultatívny halofyt). V pieninsko-tatranskej oblasti nerastie vo voľnej prírode, ale pre svoj dekoratívny vzhľad sa tu zvykne pestovať ako okrasná rastlina (Radwańska-Paryska 1991: 98). Takýto pôvod má pravdepodobne aj položka v herbári. Determinácia ako *Antirrhinum* („*Antirrhinum*“) je nesprávna, čo je o to prekvapujúcejšie, že sa vôbec nejedná o podobné rastliny.

***Pimpinella saxifraga* – bedrovník lomikameňový**

C: Schwartz=bibinell; Bebfńnikowj /*Pimpinell. nigr.*/

Pôvodný druh; suchšie lúky, pasienky, výslnné skalnaté stráne, svetlé lesy a kroviny, medze; zbieraný pravdepodobne v oblasti Pienin.

***Pimpinella major* – bedrovník väčší**

C: *Daukos*; *Pimpinella alba*; Biedrzenieç /*Pimpinell. alb.*/

Pôvodný druh; vlhšie lúky a pasienky, svetlé lesy a kroviny, horské nivy; zbieraný pravdepodobne v oblasti Pienin, ale nemožno vylúčiť ani Tatry.

***Conioselinum tataricum* – šabrina pošvatá**

C: *Elafoboskon*, *Méon seu* [alebo] *Cordylium*; *Meum Athamantis pabulum Cervi*; Hirtz Würtz; Beer Würtz; olésnik; Koprńnikowj /*Meu aj Cordilium*/

Pôvodný, pomerne vzácny druh; vlhšie horské lesy, kroviny a nivy; mohol byť zbieraný v Pieninách, alebo v Belianskych Tatrách. Označenie v herbári nie je správne, ale druh *Conioselinum tataricum* bol opísaný až v roku 1816 (Radwańska-Paryska 1991: 102), Cyprián teda našiel rastlinu, ktorá bola predmetnej položke veľmi podobná, kôprovník štetinolistý (*Meum athamanticum*).

***Dianthus caryophyllus* – klinček záhradný**

C: *Betonica coronata* /*Betonica coronata*/

Druh bežne pestovaný v početných kultivaroch (C); pôvodný pravdepodobne v Z Stredomorí. Mohol byť pestovaný v kláštornej záhrade, alebo niekde v okolí. Cypriánovo označenie nie je správne, možno si ho pomýlil s menom *Tunica hortensis*, čo je synonymum pre *Dianthus caryophyllus* (Radwańska-Paryska 1991: 103).

***Delphinium elatum* – stračonôžka vysoká**

C: *Aconitum Coeruleum*; Wolfs-Würtz; Trúcižná /*Aconitum coeruleum*/

Pôvodný druh; svetlé horské lesy, prameništia, vysokobylinné nivy; zbieraný pravdepodobne v Belianskych Tatrách. Cypriánovo označenie taxónu ako „*Aconitum Coeruleum*“ nie je správne, ale zodpovedá úrovni poznania vtedajšej doby (Radwańska-Paryska 1991: 103).

***Valeriana officinalis* – valeriána lekárska**

C: *Waleriana*; Baldrian; Aügenwürtz; Kozleç /*Valeriana* aj Aügenwürtz/

Pôvodný druh; eutrofné vysokobylinné lúky, jelšiny a iné brehové porasty, často aj rôzne antropogénne stanovištia; mohol byť zbieraný v oblasti Pienin.

***Phyteuma orbiculare* subsp. *montanum* R. Schulz – zerva hlavičkatá horská**

C: *Scabiosa* Dgentea Mathiolj; Kawiaš /*Scabiosa argentea*, *Apostemon* Kraüt – na konci indexu/

R-P: *Phyteuma orbiculare*

Dtto ako na str. 16, avšak záhadou je, prečo bola položka označená nesprávne ako *Scabiosa*, keď na str. 16 bola determinácia správna.

***Lupinus luteus* – lupina žltá**

C: *Thermos*; *Lupinus*; Wolffs Schotten /*Lupinaria*/

Nepôvodný druh, pestovaný (C) ako okrasná rastlina alebo ako krmivo, niekedy používaný na zelené hnojenie; pôvodný v Z Stredomorí. Mohol byť pestovaný v kláštore, alebo jeho okolí. Za pozornosť stojí poznámka „non potit ♂“, ktorá by sa mohla týkať skutočnosti, že u lupiny žltej veľakrát nepríde k cudzoopeleniu, a následne nastáva samoopelenie. Takáto úvaha by mohla svedčiť o ďalších Cypriánových vedomostiach z oblasti biológie rastlín (Radwańska-Paryska 1991: 106).

***Ranunculus polyanthemos* – iskerník mnohokvetý**

C: *Scelerata*; Gansfüß; Iskerek /*Scelerata*/

Pôvodný druh; lúky, svetlé lesy, kroviny, lesné lemy; zbieraný pravdepodobne v Pieninách, kde je hojne rozšírený.

***Cicer arietinum* – cicer baraní**

C: *Cicer* /*Cicer Rubr*/

Stará kultúrna rastlina; pôvodná pravdepodobne v JV Európe a Malej Ázii, dodnes pestovaná najmä na južnom Slovensku; mohla byť pestovaná aj v kláštornej záhrade.

***Aconitum firmum* subsp. *firmum* – prílbica tuhá pravá**

C: *Napellus*; flüß. Würtz; Ciemięrzycâ /*Napellus ceruleus*/

R-P: *Aconitum firmum*

Karpatský endemit; horské nivy, prameniská, brehy potokov, vlhké zarastené sutiny; je rozšírený v celých Tatrách, ale vyskytuje sa aj v Pieninách; o tom, kde bol zbieraný, nie je v herbári zmienka.

***Solanum tuberosum* – Puľok zemiakový (zemiak)**

C: *Mal. Adamj*; Schwabische Erd-äpfel; Grulj /*Malum Adami agr.*/

Pripojený text „Schwabische Erd-äpfel ist Ihnen [Švábom – Nemcom] eine bekante Speiß, dem Mathiolo noch ünbeäkânt, aber nicht Cjklamen“ hovorí o tom, že Mathioli zemiaky ešte nepoznal, ale Nemci využívali hľuzy, ktoré neboli hľuzami cyklámenu, ako chutnú potravu. Na Slovensko sa zemiaky dostali v polovici 17. storočia (pravdepodobne okolo r. 1654); pôvodné sú v Južnej Amerike, v oblasti dnešného Peru. Podľa Podoláka (Podolák 1956 in Radwańska-Paryska 1991: 107-108) gazdovia na Spiši dostali príkaz od panstva na pestovanie zemiakov už v r. 1788, ale najväčší rozmach ich pestovania na Slovensku nastal až na začiatku 19. storočia. Cypriánovo označenie „grulj“ [gruly = grule] je pravdepodobne prvým písomným dokladom takéhoto pomenovania zemiakov na Spiši a text o spôsobe a pozitívach

Obr. 7: Strana 51

Fig. 7: Page 51

konzumácie („Sie Sätig Stark mit öhl und Essig züm Salat gessen, sind gütt in Baüch flüssen treiben“), možno považovať za prvú zachovanú písomnú zmienku o používaní zemiakov na území Slovenska.

Strana 52

***Verbena officinalis* – železník lekársky**

C: *Theophrasti verbena*; Ejsen Kr. /*Verbena*/

Dtto ako na str. 45. Text pri železníku na tejto strane je dosť nečitateľný, súvisí pravdepodobne s mágiou a alchýmiou; rastlina bola v staroveku považovaná za jeden z najvýznamnejších a najsilnejších prostriedkov v mágii. Poznámka ... „ist aber nicht *Loniceri verbenaca* sed *Theophrasti verbena*“ by mohla znamenať, že ide o názov nie v zmysle *Lonicera*, ale *Theophrasta* (Radwańska-Paryska 1991: 111).

***Lathyrus latifolius* – hrachor širokolistý**

C: *klymenon*; Mathioli Spanische Wicken; powoŷ /*klimum*/

Pôvodný druh; svetlé lesy a ich lemy, kroviny, lúky, okraje agrokultúr a komunikácií, občas pestovaný v záhradách ako okrasná trvalka. Rozšírený je najmä v panónskej oblasti, v karpatскеj oblasti je vzácnejší. Na základe dokladu z Tatranskej Kotliny (Chrtková 1988: 226) by sa dalo uvažovať o pôvode Cypriánovej položky z úpätia Belianskych Tatier, mohol však byť aj pestovaný v kláštore, alebo niekde v okolí.

Strana 53 (obr. 8)

***Cochlearia pyrenaica* DC. – lyžičník pyrenejský**

C: *Cochlearia*; Löffel Kraüt; Wårzęcha Ziele /*Cochlearia*/

R-P: *Cochlearia tatrae*

Pôvodný, na Slovensku veľmi vzácny druh; v minulosti hojnější, recentne prežívajúci iba na dvoch mikrolokality vo Veľkej Fatre; prameniská na vápnitom substráte v montánnom stupni. Položka bola pravdepodobne zbieraná na úpätia Belianskych Tatier, odkiaľ je druh doložený niekoľkými neskoršími herbárovými dokladmi (Kochjarová, Valachovič 2002: 555-559); ide však o lokality v súčasnosti zaniknuté.

***Hylotelephium maximum* – rozchodníkovec najväčší**

C: *Telephion* Dioscor.; *Semper Viv. Stum*; *portulaca Sjlvestr.* Math.; Fette Hene; drugi Wronie Sadlo; Wronie Lišti /*Telephium alp.*/

R-P: *Sedum telephium* ssp. *maximum* [synonymum]

Pôvodný druh; skaly, sutiny, suché skalnaté stráne, svetlé krovinaté lesy – najmä na nevápenatej pôde; zbieraný pravdepodobne v Pieninách, alebo na úpätia Belianskych Tatier.

Strana 54

***Calendula officinalis* – nechtík lekársky**

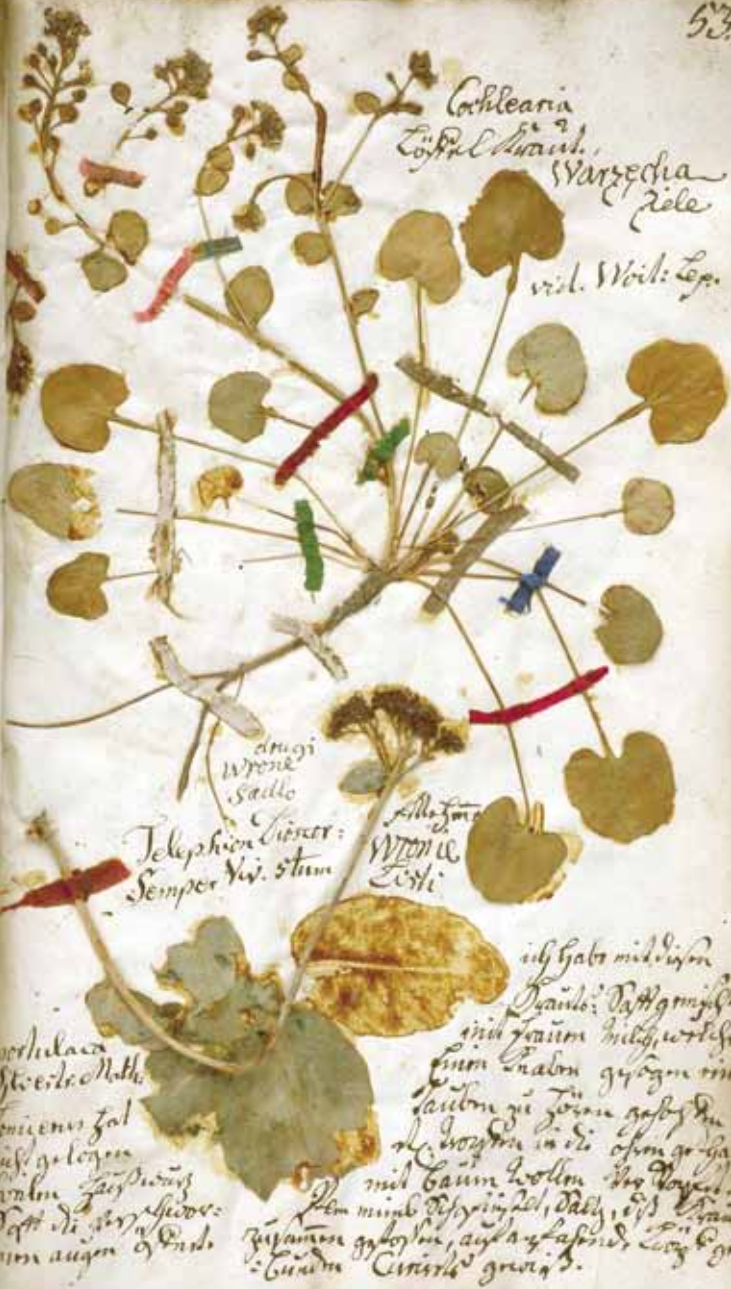
C: *Kalta*; *Calendula*; *Sponsa* ☉lis; Nogietkowj kwiat /*Calendula*/

Stará kultúrna rastlina, oddávna pestovaná v záhradách ako okrasná letnička alebo liečivá bylina (B); neznámeho pôvodu (možno zo Stredomoria). S najväčšou pravdepodobnosťou bol nechtík pestovaný v kláštornej záhrade ako liečivka. Jeden z uvedených názvov „*Sponsa* ☉lis“ [nevesta slnka; sponsa = nevesta; ☉ = sol, solis = slnko] by mohol podľa Radwańskiej-Paryskej (1991: 114) naznačovať vlastnosť kvetov nechtíka otáčať sa za slnkom.

***Saxifraga paniculata* – lomikameň metlinatý**

C: *Saxifraga Cotyledon* 4ta. Mathiolj; Lomi Kamien /*Saxifraga Cotyledon*/

Pôvodný druh najmä bázičických hornín; skaly, sutiny, kamenisté vysokohorské hole; mohol byť zbieraný ako dealpín na tónistom mieste v Pieninách, alebo na výslnnom stanovišti vo

Obr. 8: Strana 53
Fig. 8: Page 53

väčšej nadmorskej výške vo vápencových častiach Belianskych Tatier.

***Campanula rapunculooides* – zvonček repkovitý**

C: *Digitalis*; Blaž Wald Hütlein /*Digitalis*/

Pôvodný, hojne sa vyskytujúci druh; na rôznych stanovištiach, od lesov, krovín, lesných plášťov a zarastených skál cez polia, záhrady, okraje ciest až po rumoviská; pravdepodobne zbieraný niekde (?na okraji lesa) v Pieninách. Nesprávna determinácia ako „*Digitalis*“ je prekvapujúca nielen preto, že zvonček a náprstník sú dosť rozdielne rastliny, ale aj preto, že podľa nemeckého mena by malo ísť o lesnú rastlinu s modrým kvetom. Navyše, na str. 87 je tento zvonček označený úplne správne.

Strana 55

***Atriplex hortensis* – loboda záhradná**

C: *Bonus Hendricus* Maj; *Aureum olus* /*Bonus Henricus*/

R-P: *Atriplex hortense* var. *ovatum*

Kedysi častejšie, dnes zriedka pestovaná rastlina (B), používaná ako náhrada špenátu; druh pravdepodobne vzniknutý v kultúre, uvádza sa aj pôvod zo strednej Ázie (Dostál, Červenka 1991: 215); zrejme pestovaný v kláštore, alebo niekde v okolí. Označením „*Bonus Hendricus*“ mal Cyprián pravdepodobne na mysli iný druh – *Chenopodium bonus-henricus*. Oba druhy sú si dosť podobné, takže k zámene mohlo ľahko dôjsť a oba konzumoval pospolitý ľud. Svedčí o tom aj poznámka v herbári: „Der gemeine Nützt alß zür Speiß Statt Spinat Sättigt“.

***Geranium sylvaticum* – pakost lesný**

C: *Geranium*; Storchen-Schnabel; Čzapi nos /*Geranium*/

Pôvodný druh; mezofilné lúky, vysokobylinné nivy, lesné lemy, rúbaniská; zbieraný pravdepodobne v Tatrách.

Strana 56 (obr. 9)

***Lycopodium clavatum* – plavúň obyčajný**

C: *Muscus* ∇ *tris*, *inde* \triangle *licopody*; Gostsowe ziele /*Lycopodium annotin.* aj *Muscus terrestr.*/

Pôvodný druh, rozšírený najmä vo vyšších polohách na vlhkej rašelinovej pôde; zbieraný pravdepodobne v Tatrách, ale rastie aj v oblasti Pienin.

***Pinus cembra* – borovica limbová**

C: *Cembra* Caroli Linnaej; *Libanus ex Karpat.*; Limba /*Cembra*/

Pôvodná drevina; obmedzená svojim prirodzeným rozšírením u nás na Tatry, kde rastie najmä v kosodrevine; často vysádzaná v parkoch, niekde aj v horských lesoch; položka bola zbieraná pravdepodobne vo Vysokých alebo Belianskych Tatrách. V herbári je označená menom „*Cembra* Caroli Linnaej“, podľa Linného, ale aj ako „*Libanus ex Karpat*“, názvom, ktorý dal limbe spíšsky lekár Daniel Fischer v r. 1717 (Radwańska-Paryska 1991: 118).

***Silene acaulis* – silenka bezbyľová**

C: *Silene acaulis* /*Silene acaulis*/

Pôvodný vysokohorský druh, vyskytujúci sa na Slovensku v dvoch poddruhoch: ***Silene acaulis* subsp. *excapa*** rastie na kamenitých holiach nevápencových častí Tatier, ***Silene acaulis* subsp. *longiscapa*** rastie naopak na skalách a sutinách vápencových obvodov Tatier. V herbári sú oba poddruhy, dokonca s dvoma lokalitami: „in summis rupibus Rabstein“ [na vrcholových skalách Havrana (v Belianskych Tatrách)] – pri vrchnejšej položke a „Schwartz See“ [Čierne Javorové pleso (vo Vysokých Tatrách)] – pri spodnejšej položke (obr. 10). Podľa umiestnenia textov sa zdá, že položky boli vymenené, keďže poddruhy nie sú v súlade s geologickým podkladom.

Obr. 9: Strana 56
 Fig. 9: Page 56

***Acetosa arifolia* – štiav alpínsky**C: *aron*; obraskow.; aronowé bradj /*Arum*/R-P: *Rumex arifolius* [synonymum]

Pôvodný druh; vlhké horské lúky, nivy, mokriny v smrečinách a kosodrevine; zbieraný pravdepodobne v Tatrách. Označenie taxónu ako „*aron*“ či „*Arum*“ je nesprávne, avšak omyl je pochopiteľný pre nápadnú podobnosť prízemných listov štiavu s áronom, ktorá je vyjadrená aj latinským druhovým menom *arifolia* (áronolistý).

***Adonis vernalis* – hlaváčik jarný**C: *elleboros*; Czérna Kýchávka /*Elleborus*/

Pôvodný druh; hojný najmä na stepných lúkach a výslnných krovinatých stráňach v teplejších oblastiach J a JZ Slovenska; niekedy pestovaný v záhradách (známa liečivka). V Tatrách ani v Pieninách nerastie; je možné, že Cyprián ho zbieral v období svojho pôsobenia v kláštore na Zobore niekde v okolí Nitry (napr. na Zoborskej lesostepi), alebo pestoval.

***Iris pumila* – kosatec nízky (žlto kvitnúca forma)**C: *gladiolus luteus*; gelb Schwertl; Kosatsowj Koren /*Gladiol. luteus*/R-P: *Iris pseudacorus*

Pôvodný teplomilný druh; skalné stepi, výslnné kamenisté alebo piesočnaté, trávnaté a krovinaté pahorky. Položka môže pochádzať z okolia Nitry, alebo z kultúry v Červenom kláštore.

***Erigeron uniflorus* – turica jednoúborová**C: *erigeron alpinus*; *alpinus*; Klein Stein †würtz D. Lipp; Jacobs Blüm /*Erigerum*/

Pôvodný vysokohorský druh; snehové ležoviská, alpínske hole, pasienky, na nevápenatom podklade; zbieraný zrejme vo Vysokých Tatrách.

***Trollius altissimus* – žltohlav najvyšší**C: *pentafyllon*; pięńcornik /*Pentaphyllum montan*/R-P: *Trollius europaeus* ssp. *transsilvanicus* [synonymum]

Pôvodný druh; vlhké, najmä horské lúky, vysokobylinné nivy, prameniská; zbieraný pravdepodobne v Belianskych Tatrách. Označenie v herbári je nesprávne.

***Iris pumila* – kosatec nízky (modrofialovo kvitnúca forma)**C: *Iris Nostr.*; fiólkowj /*Iris Nostr.*/R-P: *Iris germanica*

Dtto ako na str. 57. Habitus oboch položiek evokuje domnienku, že rastliny boli pestované.

***Androsace obtusifolia* – pochybok tupolistý**C: *Androsace villosa*; Rzesa skálna /*Androsace villosa*/

Pôvodný horský až vysokohorský druh; nevápencové skaly, hole, pasienky; zbieraný pravdepodobne vo Vysokých Tatrách. Cypriánovo označenie ako pochybok huňatý (*Androsace villosa*) nie je správne. Tento druh rastie na Slovensku iba na Tlstej vo Veľkej Fatre. Oba druhy sú si však veľmi podobné. Navyše, druh *A. obtusifolia* bol opísaný v r. 1785, teda až po smrti Cypriána (Radwańska-Paryska 1991: 121-122). K názvu je pripojená aj charakteristika stanovišťa: „in rupis rimis cespitosis“ [v štrbinách trávnatých skál].

***Bartsia alpina* – bartsia alpínska**C: *Bartsia alpina* /*Bartsia alpina*/

Pôvodný druh; vysokohorské hole, prameniská, vlhké skalné štrbiny najmä na vápencoch; pravdepodobne zbieraný v Belianskych Tatrách. K položke je okrem úplne správneho mena pripojený aj opis stanovišťa: „in summis rupibus v. [vel] Jugis“ [na vrcholových skalách alebo

hrebeňoch].

***Salix ×retusoides* – vrba natupkastá**

C: *Salix myrsinites* D. Lipp. /*Salix mjrsinites*/

R-P: *Salix alpina*

Pôvodný vysokohorský taxón, kríženec vrby alpskej (*Salix alpina*, syn. *S. myrsinites* var. *alpina*) a v. tupolistej (*S. retusa*); subalpínske a alpske hole, spevnené sutiny; zbieraný pravdepodobne v Belianskych Tatrách.

***Salix reticulata* – vrba sieťkovaná**

C: *Salix reticulata*; Złotowierzb /*Salix reticulata*/

Pôvodný vysokohorský druh; vápencové skaly, kamenisté svahy alpskeho stupňa, snehové ležoviská; pripojená lokalita: „ex jugo occidentalis vallis Tichensis“ [zo západného hrebeňa Tichej doliny (v súčasnosti Široká dolina – odnož Javorovej doliny vo Vysokých Tatrách)].

Strana 59

Taraxacum* sp.**, pravdepodobne *Taraxacum* sect. ***Ruderalia – púpava

C: *Taraxacon*, Caput Monachi; Pfaffen röhrlein; Jástrzembiec; Plesska /*Taraxacon*/

R-P: *Taraxacum officinale* (*T. vulgare*)

Systematické triedenie skupiny taxónov zahrňovaných v minulosti pod *Taraxacum officinale* je veľmi komplikované. Vo všeobecnosti druhy sekcie *Ruderalia* osídľujú lúky bohaté na živiny a rôzne antropogénne stanovištia. Položka mohla byť zbieraná aj v areáli kláštora.

***Muscari botryoides* – modrica širokolistá**

C: *Hjacinthus simpl. alpin.* /*Hjacinthus alpin.*/

Pôvodný druh; svetlé listnaté lesy, lesné okraje, pasienky, vinice – v teplejších oblastiach južného Slovenska; často pestovaný ako okrasná trvalka. Modrica širokolistá v oblasti Tatier ani Pienin voľne nerastie, pravdepodobne bola pestovaná v kláštornej záhrade.

***Pedicularis hacquetii* – všivec karpatský**

C: *Pedicularis comosa* D. Lipp; zawsenij /*Pedicularis comosa*/

Pôvodný druh; najmä svetlé ihličnaté lesy a kosodrevina; zbieraný pravdepodobne v Tatrách. Determinácia na druh „*Pedicularis comosa*“ nie je správna, ale treba povedať, že *Pedicularis hacquetii* v tom čase ešte nebol vyčlenený (Radwańska-Paryska 1991: 124-125) a navyše, oba druhy sú si morfológicky veľmi podobné.

***Gentiana nivalis* – horec snežný**

C: *Gentiana Nivalis*; Nostrzek modrj /*Gentiana nivalis*/

Pôvodný horský druh; skaly, sutiny, lúky, zväčša na karbonátoch, od montánneho po alpsky stupeň; uvedená lokalita: „ex Kollowe“ [?z Kolového štítu (2418,1 m n. m.), alebo ?z Kolovej doliny (vo Vysokých Tatrách)].

Strana 60

***Ononis arvensis* – ihlica roľná**

C: *Ononis non spinosa*; Heühechel; Stallkraüt; Lipka; Gelice Koren /*Ononis non spinosa*/

Pôvodný druh; suché lúky, pasienky, medze. Pripojená je aj dosť nezrozumiteľná poznámka: „in Jugis claros [claris] ?hiemsibus et circa Nitriam“ [?prezimujúci na výslnných svahoch (?na úpätí Tatier) a okolo Nitry]. Možno usudzovať, že Cyprián túto ihlicu videl aj niekde pri Nitre, ale zbieraná bola asi v Belianskych Tatrách, alebo v Pieninách. Za zmienku stojí Cypriánovo pomenovanie „*Ononis non spinosa*, ohne Stachel“, ktoré potvrdzuje jeho širšie floristické vedomosti.

***Leontodon pseudotaraxaci* – púpavec horský**

C: *Leontodon hirtum*; zwierzę /*Leontodon hirtum*/

R-P: *Leontodon montanus* ssp. *pseudotaraxaci* [synonymum]

Karpatský endemit; trávnaté a kamenisté hole, prevažne v subalpínskom až alpínskom stupni. Pripojená je obširnejšia poznámka v latinčine a lokalita v nemčine: „in montibus humilioribus statura Majus Evadit; übern flüchß Seé“ [v nižších horách má väčší vzrast; nad Kolovým plešom (vo Vysokých Tatrách)]. Meno uvedené v herbári „*Leontodon hirtum*“ treba považovať za odpovedajúce vtedajšej úrovni poznania a oceniť fakt, že Cyprián odlišil rod *Leontodon* od rodu *Taraxacum*, čo bolo u vtedajších botanikov dosť zriedkavé (Radwańska-Paryska 1991: 126).

Strana 61

***Atropa belladonna* – Ľuľkovec zlomocný**

C: *Solanum magnum seu* [alebo] *Mortiferum*; Lulek /*Solanum mortifer*/

Dtto ako na str. 45, ale tu je položka určená správne. Pripojená poznámka je nečitateľná.

***Salix silesiaca* – vrba sliezka**

C: *Salix cinerea*; Rókcjina /*Salix Cinerea*/

R-P: *Salix bicolor*

Pôvodný druh; svetlé lesy a kroviny horských polôh, kosodrevina, brehy potokov; pripojená lokalita: „in alpinus Carpat: ad flüchß-Seé, super Kollowe“ [v alpínskom stupni (Vysokých) Tatier pri Kolovom plese v závere Kolovej doliny]. Latinské meno „*Salix bicolor*“ nie je správne, ale názov „Rókcjina“ by mohol korešpondovať s vrbou rakytovou (rakytou) a túto determináciu by bolo možné považovať za správnu z hľadiska úrovne poznania tej doby.

Strana 62

***Hieracium cf. halleri* – jastrabník ?Hallerov**

C: *Hieracium alpinum* Linnaej; Woljig Habichts Kraüt /*Hieracium alpin.*/

R-P: *Hieracium alpinum*

Pôvodný horský až vysokohorský druh z okruhu *Hieracium alpinum* agg.; najmä alpínske hole, nardetá; zbieraný najskôr vo Vysokých Tatrách.

***Bupleurum falcatum* – prerastlík kosákovitý**

C: *Bupleurum rigidum* /*Bupleurum rigidum*/

Pôvodný druh; skalné stepi, výslnné krovinaté stráne, svetlé lesy, najmä v teplejších krajoch pomerne častý; pripojená lokalita: „sub saxo Raábenstein“ [pod skalou (skalnatým vrcholom) Rabštína (známeho aj ako Havrania skala, v Pieninách)]. Radwańska-Paryska (1991: 128) sa domnievala, že ide o kótu Havran v Belianskych Tatrách, ale teplomilný druh *Bupleurum falcatum* na Havrane nerastie.

***Polygala vulgaris* subsp. *oxyptera* – horčinka obyčajná ostrokrídla**

C: *Poligola vulgaris*; Konicza /*Poligola vulgaris*/

R-P: *Polygala vulgaris*

Pôvodný taxón; lúky a pasienky (na kyslých pôdach), lesné čistiny, rašeliniská, vresoviská, borovicové lesy, rübaniská; zbieraný pravdepodobne v oblasti Pienin.

***Orchis ustulata* subsp. *aestivalis* – vstavač počerný letný**

C: *orchis ustulata*; Knabenwürtz; Lisie jájka /*Orchis ustulata*/

R-P: *Orchis ustulata*

Pôvodný, veľmi vzácny poddruh; kosené horské lúky, pasienky, svetliny v kosodrevine; uvedená lokalita: „ex saxo Kollowe“ [zo skaly ?Kolového štítu (2418,1 m n. m.) alebo zo skaly ?v Kolovej doline (vo Vysokých Tatrách)].

Obr. 10: Strana 64
Fig. 10: Page 64

***Nepeta cataria* – kocúrník obyčajný**

C: *Nepeta Cartagea*; Wild Poleý; Mientka polnj /*Nepeta carthagea*/

Pravdepodobne archeofyt, kedysi často pestovaný ako liečivka; na V úpätí Bielych Karpát a Východoslovenskej nížine možno aj pôvodný; osídľuje medze, rumoviská, kroviny, okolie komunikácií; pravdepodobne pestovaný v kláštornej záhrade.

***Gymnadenia conopsea* – päťprstnica obyčajná**

C: *Orchis conopsea*; Klein Knaben=Kraüt /*Orchis conopsea*/

Pôvodný druh; suché aj vlhké lúky, pasienky, svetlé krovinaté stráne a riedke lesy, najmä vo vyšších polohách miestami hojný. Pripojená poznámka o stanovišti: „in Silvaticis montosis pratensibus“ [na lesných horských lúkach] neposkytuje možnosť rozhodnúť o tom, či bol zbieraný v Pieninách, alebo v lesnom stupni Belianskych Tatier.

***Cerastium eriophorum* – rožec vlnatý**

C: *Cerastium alpinum* /*Cerastium alpinum*/

R-P: *Cerastium alpinum* ssp. *lanatum* [synonymum]

Pôvodný vysokohorský taxón; vápencové skaly, sutiny (aj na mylonitoch); pripojená lokalita: „in monte breitenfeld Sjrokj supra Žarr“ [na vrchole Širokého sedla (Belianske Tatry) nad obcou Ždiar]. Cypriánova determinácia odpovedá vtedajšej úrovni poznania.

***Minuartia pauciflora* (Kit. ex Kanitz) Dvořáková – kurička karpatská**

C: *arenaria* /*Arenaria*/

R-P: *Minuartia verna*

Karpatský endemit z príbuzenskej skupiny *Minuartia verna* agg. (pôvodné meno *Arenaria pauciflora* Kit. ex Kanitz 1863); osídľuje najmä skalné terasky strmých svahov, sutiny, zriedkavejšie štrbiny exponovaných skalných stien vysokohorských polôh, prevažne na vápencoch a dolomitoch, zriedkavejšie na mylonitizovaných granitoch, výskytom obmedzený na oblasť Belianskych, Vysokých a Západných Tatier (Dvořáková 2003). Najhojnejší je v Belianskych Tatrách, kde bol najskôr aj zbieraný; poznámka: „in jugis“ [na horských hrebeňoch].

***Dianthus glacialis* – klinček ľadovcový**

C: *Dianthus alpinus* /*Dianthus alpinus*/

Pôvodný vysokohorský druh; najmä štrbiny vápencových skál a sutiny, v travinnobylinných spoločenstvách alpskeho stupňa; uvedená lokalita: „Breitenfeld“ [Široké sedlo (v Belianskych Tatrách)].

***Laurus nobilis* – vavrín bobkový (bobkový list)**

C: *Laurus*; wieniec /*Laurus*/

Občas pestovaný vždyzelený strom alebo ker, známy z histórie (používaný na venčenie víťazov); pôvodný v Stredomorí. Teoreticky mohol byť pestovaný v kláštore, ale možná je aj verzia, že položka pochádza z obdobia Cypriánovho pobytu v Taliansku, alebo že mu ju niekto zo Stredomoria priniesol.

***Nerium oleander* – oleander obyčajný**

C: *nerion*; *Nerum*; *Laurus Rosea*; olander /*Laurus rosea* aj *Nerum* aj olander/

Pestovaný ker, alebo malý strom; pôvodný v Stredomorí. Čo sa týka pôvodu položky, platí to isté, ako o vavríne.

***Myrtus communis* – myrta obyčajná**

C: *Mjrtus* /*Myrtus*/

Ker, pôvodný v J Európe; u nás niekedy pestovaný ako izbová rastlina, zriedka v záhradách, neznáša však mráz, podobne ako ďalšie stredomorské druhy (vavrín, oleander). O pôvode

položky platí to isté, ako bolo uvedené u dvoch predchádzajúcich druhov.

Strana 65

***Myristica fragrans* – muškátovník voňavý**

C: *Muschata ram.*; Muskatowe strom /*Muscath. ram.*/

Tropická vždyzelená drevina, občas pestovaná, plody známe ako korenina muškátový orech a muškátový kvet; druh pôvodný v Indonézii, v tropických oblastiach Brazílie, Indie a Afriky. Podľa poznámky „apud nos sine Fructu“ [u nás bez plodov] sa dá uvažovať o tom, že Cyprián muškátovník pestoval.

***Punica granatum* – granátovník púnsky (granátové jablčko)**

C: *Pom:Gran.*; granatowe strom /*Poma gran.*/

Subtropický ker, obľúbený ako izbová alebo „prenosná“ rastlina; pôvodný je v Ázii, odkiaľ sa rozšíril aj do južnej Európy. Cyprián mohol granátovník pestovať, alebo si položku priniesť z Talianska.

***Sedum alpestre* – rozchodník alpínsky**

C: *Sedum acre seu* [alebo] *minus*; Donner Bart; Roiovník /*Sedum acre*/

Pôvodný horský druh; skalné štrbiny, snehové ležoviská na vlhkých, nevápenatých, kameňistých pôdach. Pripojená je poznámka: „flavus, officinall, in summis alpij [alpibes]“ [žltý, liečivý, na najvyšších vrcholoch], na základe ktorej sa možno domnievať, že bol zbieraný zrejme vo Vysokých Tatrách.

Strana 66

***Ceratonia siliqua* – rohovník obyčajný (svätójánsky chlieb)**

C: *Keration*; *Xýlokaracta*; Joannes Brod=Baüm /*Xýlocaracta*/

Vždyzelený strom, alebo ker, pôvodný v celej mediteránnej oblasti. Na základe poznámky „tragt hier kein Siliq“ [tu netvorí struky] možno usudzovať, že Cyprián svätójánsky chlieb pestoval.

***Gentianella lutescens* cf. *subsp. tatrae* – horček žltkastý ?tatranský**

C: *Jentiana amarella*; Tjrlitz /*Jentiana amarella*/

R-P: *Gentianella amarella* (*Gentiana amarella*, alebo podobná zo sekcie *Endotricha*)

Pôvodný taxón, ?tatranský subendemit; vysokohorské hole, lúky, pasienky, voľné trávnaté miesta v kosodrevine, na náplavoch potokov, častejšie na vápenci. Rastie prevažne v supramontánnom až alpínskom stupni, iba v Belianskych Tatrách, kde bol pravdepodobne zbieraný, zostupuje do dolín a vyskytuje sa aj pri potokoch.

***Securigera varia* – ranostajovec pestrý**

C: *Obronilla Varia* /*Obronilla varia*/

R-P: *Coronilla varia* [synonymum]

Pôvodný druh; svetlé lesy, lesné plášte a lemy, skaly a výslnné kamenisté svahy, lúky – hojný najmä v teplejších oblastiach; zbieraný pravdepodobne v Pieninách.

Arabidopsis* cf. *arenosa* subsp. *borbasii (Zapaľ.) O'Kane et Al-Shehbaz (syn. *Cardaminopsis borbasii* (Zapaľ.) Pawł. ex Scholz) – žerušníčník ?piesočný Borbásov

C: *Cardamine* 4ta Linnaej *petraea* /*Cardamine petraea* 4ta/

R-P: *Cardaminopsis petraea* (*Cardamine petraea*, *Cardaminopsis hispida*, *Arabis petraea*, *A. hispida*, *Arabis crantziana*)

Dtto ako na str. 35. Uvedená lokalita: „in Siccissimis saxis super voraginem viridam post Kroten See“ [na najsuchších skalách nad trávnatou roklinou (?Zadnou Javorovou dolinou) za Žabím Javorovým plesom (vo Vysokých Tatrách)]. Položka je veľmi zosušená, neúplná, determinácia je problematická, ale druh *Cardaminopsis petraea* bol vylúčený. Podľa M. Kolníka (ústne zdedenie) by mohlo ísť aj o introgresiu s *Arabidopsis neglecta*.

***Lavandula multifida* L. – levanduľa paprad'olistá** (navrhované slovenské meno)

C: *Nardus Roman.* /*Nardus Roman*/

R-P: *Verbena erinoides*

Nepôvodný druh, vo svojej domovine ker, dorastajúci do 100 cm; pôvodný v Stredomorí (J Európa a S Afrika); využívaný podobne ako iné druhy rodu *Lavandula* na medicínske účely a ako okrasná rastlina; mohol byť prinesený z Talianska a pestovaný ako jednoročka v kláštornej záhrade. Druh nemá slovenské meno. Radwańska-Paryska 1991: 135-136 považovala svoju determináciu ako *Verbena erinoides* za vágnu.

***Clinopodium vulgare* – jarva obyčajná**

C: *Clinopodium vulgare*; *Speć. origin.*; felbigter Würbeldost; Czýšćicá; Storzýssek ziele /*Clinopodium vulgar.*/

Pôvodný druh, hojný najmä v teplejších oblastiach; svetlé lesy, lesostepi, krovinaté, často kamenisté stráne; zbieraný pravdepodobne v Pieninách.

***Bistorta vivipara* – hadovník živorodý**

C: *Bistorta alpina*; *polygonum viviparum*; Blüttgarbe; Sporýsz, /*Bistorta alpina*/

R-P: *Polygonum viviparum* [synonymum]

Pôvodný druh; alpske hole, subalpske lúky; uvedená lokalita je zle čitateľná: „in ?Saxyo Supr. Kollow.“ [?v skalách nad Kolovou dolinou (vo Vysokých Tatrách)].

***Epilobium montanum* – vrbovka horská**

C: *Epilobium montanum* /*Epilobium montan.*/

Pôvodný druh; listnaté a zmiešané lesy, kroviny, rúbaniská; zbieraný pravdepodobne v Pieninách. Položku tvoria dve sušené rastliny.

***Astrantia major* – jarmanka väčšia**

C: *Astrantia Major*; Mistrzownik polnj /*Astrantia major*/

Dtto ako na str. 42.

***Valeriana tripteris* – valeriána trojená**

C: *Waleriana Tripteris* /*Valleriana Tripteris*/

Pôvodný druh; tónisté skaly, lesy (na extrémnejších skalnatých reliéfoch) a kosodrevina. Podľa poznámky v herbári „in franek:mont.“ možno usudzovať, že položka bola zbieraná na Frankovskej hore (870, 5 m n. m.) SV od obce Veľká Franková, ktorá bola v poddanskej závislosti Červeného kláštora.

***Polygala amara* subsp. *brachyptera* – horčinka horká krátkokrídla**

C: *polýgola amara*; Konicza wieczka /*Poligola amara*/

Pôvodný taxón; vápencové skaly, kamenisté stráne, trávnaté hole; položka mohla byť zbieraná v Pieninách, ale aj Belianskych Tatrách.

***Galium anisophyllum* – lipkavec nerovnakolistý**

C: *Galium glaucum*; Teogs Kraüt; Przýtulýa /*Galium glaucum*/

Pôvodný druh; skaly, sutiny, alpske hole a pasienky; zbieraný pravdepodobne v Belianskych Tatrách: „in pascuis alpinis“ [na alpínskych pasienkoch].

***Gentiana asclepiadea* – horec luskáčovitý**

C: *Jentiana asclepiadea* /*Jentiana asclepiadea*/

Pôvodný druh; svetlejšie horské lesy, kosodrevina, alpske hole; zbieraný pravdepodobne

v Tatrách, ale rastie aj v Pieninách.

***Gentiana cruciata* – horec križatý**

C: *Jentiana Cruciata*; Tirlitska /*Jentiana cruciata*/

Pôvodný druh; suchšie lúky a pasienky, lesné okraje; zbieraný pravdepodobne v oblasti Pienin.

Strana 70

***Tofieldia calyculata* – kosatka kalíškatá**

C: *Anthericum Calyculatum*; *pseudoasphodelus alpinus*: Bauhinj.; Żłotoglow ziele /*Anthericum*/

Pôvodný druh; vlhké skaly, prameniská, slatinné lúky – zväčša na vápencoch; mohol byť zbieraný v Belianskych Tatrách i v Pieninách.

***Homogyne alpina* – podbelica alpínska**

C: *Tussilago alpina*; scalna podbial /*Tussilago alpin.*/

Pôvodný druh; vlhké lesy (najmä smrečiny), kosodrevina, alpínske hole; zbieraný pravdepodobne v Tatrách.

***Galium schultesii* – lipkavec Schultesov**

C: *Galium Sjlvaticum*; Wald Meister, Weege Stroh, Meeger Kraüt; Sýrišková bilina /*Galium Sylvatic*/

Pôvodný druh; listnaté lesy a kroviny, kosodrevina; zbieraný pravdepodobne v Pieninách. Cypriánov názov „*Galium sylvaticum*“ možno považovať za správny, pretože za jeho čias nebol taxón *G. schultesii* rozlišovaný a niektorí aj neskorší autori chápali oba druhy ako synonymá (Radwańska-Paryska 1991: 138).

***Omalotheca norvegica* – plesnivček nórsky**

C: *Filago montana* /*Filago montan.*/

Pôvodný horský druh; čistinky v kosodrevine, alpínske hole, pasienky, nivy; zbieraný pravdepodobne v Tatrách. Cypriánova determinácia odpovedá poznatkom jeho doby.

Strana 71

***Astragalus glycyphyllos* – kozinec sladkolistý**

C: *Astragalus gljycjrhillos*; *gljycjrrhjza sylvestris*; Christianwürtz; Orzech ziemny /*Glycschirhiza sjlvestr.*/

Pôvodný, hojný druh najmä teplejších oblastí; svetlé lesy a kroviny, lesné čistinky a okraje, pobrežné húštiny; zbieraný pravdepodobne v Pieninách.

***Solidago virgaurea* subsp. *minuta* – zlatobyľ obyčajná alpská**

C: *Virga aurea*; *Solidago saracenic officin.*; Hejdnisch Wündt Kraüt; Bossakier /*Virga aurea*/

R-P: *Solidago virgaurea* ssp. *alpestris* [synonymum]

Pôvodný horský taxón; svetlé horské lesy (bučiny, reliktné boriny), kosodrevina, alpínske hole, nivy a pasienky; mohol byť zbieraný v Pieninách i Tatrách.

Strana 72

***Hylotelephium maximum* – rozchodníkovec najväčší**

C: *Telephium Regis Mjysiae*; fette henne; Wünd Kraüt; Wronie Skalna; Wrone Sadlo /*Telephium Regis Mjsiae*/

R-P: *Sedum telephium* ssp. *maximum* [synonymum]

Dtto ako na str. 53.

***Fallopia convolvulus* – pohánkovec ovijavý**

C: *Polygonum*; *Convolvulus*; Gašieničá /*Convolvulus minor*/

R-P: *Bilderdykia convolvulus* (*Polygonum convolvulus*) [synonymum]

Pôvodný druh; najmä rôzne synantropné stanovištia (polia, úhory, rumoviská, okraje komunikácií); zbieraný pravdepodobne niekde na poli v oblasti Pienin, alebo Spišských vrchov – pohánkovec je ovinutý okolo stbla jačmeňa.

***Thesium alpinum* – Panolistník alpínsky**

C: *Thesium alpinum* /*Thesium alpin.*/

Pôvodný druh; výslnné trávnaté stráne, svetlé krovinaté lesy, horské lúky a pasienky; mohol byť zbieraný práve tak v Pieninách, ako v Tatrách.

Strana 73

***Lotus corniculatus* – Ľadenec rožkatý**

C: *Lotus Corniculata*; Komonica /*Lotus corniculata*/

Pôvodný druh; lúky, skalnaté stanovištia, svetlé lesy a ich okraje; podľa uvedenej lokality: „bejm Weißen Seé“ [pri (Veľkom) Bielom plese] možno predpokladať, že položka bola zbieraná niekde v Doline Bielych plies vo Vysokých Tatrách.

***Chamerion angustifolium* – kyprina úzkolistá**

C: *Epilobium angustifolium*; *Lysimachia chamerion dicta* [zvaná] Bažanowiec /*Epilobium angustifol.*/

R-P: *Epilobium angustifolium* (*Chamaenerion angustifolium*) [synonymá]

Pôvodný druh; rúbaniská, lemy a lesné čistinky, okraje ciest a rôzne ruderálne stanovištia; zbieraný pravdepodobne v Tatrách, ale nemožno vylúčiť ani Pieniny.

***Cyanus mollis* – nevädza mäkká**

C: *Centaurea Montana*; *Cyanus Major* /*Centaur. mont.*/

R-P: *Centaurea mollis* [synonymum]

Karpatský subendemit; svetlé horské lesy, lesné okraje, kosodrevina, horské nivy; mohol byť zbieraný v Pieninách i v Tatrách.

***Maianthemum bifolium* – tŕňovka dvojlistá**

C: *Convallaria bifolia*; *Lilium Convalium minus*; *Gramen parnassis* /*Lilium convalium* aj *Gragmen parnassis*/

Pôvodný druh; tónisté lesy (listnaté aj ihličnaté), kroviny, kosodrevina; zbieraný najskôr v Pieninách, ale nemožno vylúčiť ani Tatry.

***Viola biflora* – fialka dvojkvetá**

C: *Viola bifolia alpina Lutea* /*Viola bifolia*/

Pôvodný druh; vlhké skaly, horské prameništia, nivy subalpínskeho stupňa; uvedená lokalita: „super flüx Seé post Uplassen“ [nad Kolovým plesom za Kolovým Úplazom (1783, 6 m n. m.) (vo Vysokých Tatrách)].

Strana 74

***Cortusa matthioli* – kortúza Matthioliho**

C: *Cortusa Mathiolj* pag. 698 /*Cortusa Mathiol.*/

Pôvodný druh; vlhké tónisté skaly (vápencové), humózne lesy, horské nivy; mohol byť zbieraný v Pieninách i v Belianskych Tatrách. K položke sú pripojené aj plody.

***Thalictrum minus* cf. *subsp. elatum* – žltuška menšia ?predĺžená**

C: *Thalictrum minus* D. Lipp, Linnaej; Wiesenraute; Wrzodowiec /*Thalictrum minus*/

R-P: *Thalictrum minus*

Thalictrum minus je pôvodný druh, taxonomicky problematický v hodnotení infrašpecifickej variability; výslnné skalnaté a krovinaté stráne; zbieraný pravdepodobne v oblasti Pienin.

Obr. 11: Strana 77
Fig. 11: Page 77

***Crepis biennis* – škarda dvojročná**

C: *Crepis biennis*; plácek /*Crepis biennis*/

Pôvodný druh; lúky, brehové zárasty, trávnaté medze, úhory, priekopy; zbieraný pravdepodobne v Pieninách, ale nemožno vylúčiť ani Tatry.

***Empetrum nigrum* – šucha čierna**

C: *azalea procumbens* /*Azalea procumbens*/

Pôvodný druh; vrchoviskové rašeliniská, vysokohorské hole; položka pochádza zrejme z Tatier. Determinácia v herbári ako „*Azalea procumbens*“ = *Loiseleuria procumbens* nie je správna.

***Lamium album* – hluchavka biela**

C: *Lamium album* /*Lamium alb.*/

Pôvodný druh; ruderalizované a antropicky ovplyvňované stanovištia hlavne nižších polôh (rumoviská, zanedbané parky, priekopy a pod.); zbieraný pravdepodobne v Pieninách, v areáli kláštora, alebo niekde v okolí.

***Phleum rhaeticum* – timotejka švajčiarska**

C: *Phleum alpin.* /*Phleum alpinum*/

R-P: *Phleum alpinum*

Pôvodný druh; horské lúky, hole, nivy; zbieraný pravdepodobne v Tatrách.

***Salvia glutinosa* – šalvia lepkavá**

C: *Salvia glutinosa* /*Salvia glutinosa*/

Pôvodný druh; vlhké lesy a kroviny, rokliny a zatienené sutiny, pobrežné nivy; s vysokou pravdepodobnosťou zbieraný v Pieninách.

***Cerintho minor* – voskovka menšia**

C: *Cerintho mira* Doct. Lipp /*Cerintho mira*/

Pôvodný druh; krovinaté stráne, lesné lemy, polia a rôzne ruderalne stanovištia (rumoviská, úhory a pod.); zbieraný pravdepodobne v oblasti Pienin.

***Digitalis grandiflora* – náprstník veľkokvetý**

C: *Digitalis Lutea*; palussek bilina /*Digitalis lutea*/

Pôvodný druh; svetlé lesy a kroviny, rúbaniská; zbieraný pravdepodobne v Pieninách.

***Stachys sylvatica* – čistec lesný**

C: *Stachis Sýlvatica*; Szálwiiia /*Stachis sylvatic.*/

Pôvodný druh; listnaté, zmiešané i lužné lesy, kroviny, rúbaniská, vysokobylinné nivy; zbieraný pravdepodobne v Pieninách.

***Gladiolus imbricatus* – mečík škridlicovitý**

C: *Gladiolus vulgaris* /*Gladiolus vulgaris*/

Pôvodný, v súčasnosti pomerne vzácny druh; vlhké lúky a polia, lesné mokrade; pripojená poznámka: „in agris et pratis“ [na poliach a lúkach]; mohol byť zbieraný v oblasti Pienin, ale aj na úpätí Belianskych Tatier.

***Stachys germanica* – čistec nemecký**

C: *Stachis Germanica* /*Stachis germanic.*/

Pôvodný druh teplejších oblastí; svetlé lesy, lesné lemy, výslnné krovinaté stráne, zarastené

skaly, rúbaniská, rumoviská; zbieraný pravdepodobne v Pieninách.

***Carlina biebersteinii* – krasovlas Biebersteinov**

C: *Carlina Corjnbosa*; Nagel Kraut /*Carlina corjmbosa*/

R-P: *Carlina vulgaris* ssp. *longifolia* [synonymum]

Pôvodný druh; trávnaté stráne, svetlé lesy (boriny), lesné čistinky; uvedená lokalita: „am Rabstein versus Tschawnitz“ [na Rabštine smerom k Ščavnici (na slovensko-poľskej hranici v Malých Pieninách)].

***Rhinanthus serotinus* – štrkáč neskorý**

C: *Rhinanthus Crista galli* /*Rhynanthus*/

R-P: *Rhinanthus angustifolius* (*Alectorolophus major*) [synonymá]

Pôvodný druh; lúky, pasienky, lesné okraje, kroviny, okraje komunikácií; zbieraný pravdepodobne v Pieninách.

***Pilosella aurantiaca* – chlpánik oranžový**

C: *Hieracium aurantianum*; Fidianjche gänß distel; Jástrzemiéc /*Hieracium aurantianum*/

R-P: *Hieracium aurantiacum* [synonymum]

Pôvodný druh; lúky, pasienky, horské nivy, kosodrevina; zbieraný pravdepodobne v oblasti Tatier.

***Cruciata glabra* – krížavka jarná**

C: *Valantia cruciata* /*Valantia fciata*/

Pôvodný druh; svetlé a krovinaté lesy, lúky; zbieraný pravdepodobne v Pieninách. Pomenovanie v herbári – „*Valantia cruciata*“ = *Cruciata laevipes* – je správne iba na rod.

***Luzula* sp. – chlpaňa**

C: bez mena

R-P: *Luzula multiflora*

Neidentifikovateľný druh chlpane (*Luzula* sp.); je bez označenia a pravdepodobne sa dostal do herbára len ako prímes krížavky.

Strana 79

***Stachys sylvatica* – čistec lesný**

C: *Stachis Sjlvtica* /nezapísaný, zaznačená je iba položka *Stachys sylvatica* zo str. 77/

Dto ako na str. 77.

***Trifolium montanum* – ďatelina horská**

C: *3folio montanum* /*Trifolium montanum*/

Pôvodný druh; lúky, pasienky, svetlé lesy, lesné okraje, krovinaté stráne, na vápencoch preniká až do kosodreviny; zbieraný pravdepodobne v Pieninách, alebo v Belianskych Tatrách.

***Eriophorum angustifolium* – páperník úzkolistý**

C: *Eriophorum poljstachium* /*Eriophorum*/

Pôvodný druh; rašeliniská, močaristé lúky; zbieraný pravdepodobne v Tatrách, ale nemožno vylúčiť ani Pieniny. Zarzycki (1981) in Radwańska-Paryska (1991: 150) uvádza, že tento taxón je v Pieninách veľmi zriedkavý.

Strana 80

***Galeopsis tetrahit* – konopnica napuchnutá**

C: *Galeopsis*; *Canabis spuria flore major*; pokrzwá martwa /*Galeopsis*/

Pôvodný druh; presvetlené lesy, lesné okraje, krovinaté stráne, polia, rumoviská, priekopy; zbieraný pravdepodobne v oblasti Pienin. Pri názve uvedená poznámka: „flore major“ [veľké kvety] svedčí o pozorovacom talente a botanickej erudícii Cypriána – veľkokveté populácie boli neskôr označené ako var. *major* alebo var. *grandiflora* (Radwańska-Paryska 1991: 152).

***Scabiosa lucida* subsp. *lucida* – hlaváč lesklý pravý**

C: *Scabiosa columbaria* /Kolumbaria/

R-P: *Scabiosa lucida*

Pôvodný horský taxón; trávnaté svahy vápencových alebo dolomitových skál, horské nivy, zarastené sutiny. Poznámka: „in ☉lo [☉ = sol = slnko] absentí“ [kde slnko absentuje] by mohla znamenať, že hlaváč rástol na zatienenom stanovišti, pravdepodobne v Pieninách.

***Melampyrum arvense* – čermel' roľný**

C: *Melanomirum arvense* /Melanomirum/

Pravdepodobne trvale zdomácnený druh (A?), pôvodný asi len v JV Európe, odkiaľ sa s obilím rozšíril na S a Z; polia, úhory, výslnné krovinaté stráne najmä v teplejších oblastiach; zbieraný najskôr v Pieninách.

***Carex atrata* – ostrica tmavá**

C: *Carex atrata* /Karex atrata/

Pôvodný druh; vysokohorské hole a nivy; zbieraný pravdepodobne v Tatrách.

Strana 81

Je vynechaná

Strana 82

***Chenopodium capitatum* – mrlík hlávkatý**

C: *Blitum hispanicum*; Májjer; Žminda /Blitum/

Druh kedysi pestovaný ako špenátová zelenina (C); pôvodný v Severnej Amerike; pravdepodobne pestovaný v kláštornej záhrade.

***Impatiens noli-tangere* – netýkavka nedotklivá**

C: *Noli-tangere* /Noli-tangere/

Pôvodný druh; tónisté listnaté lesy, lužné lesy, brehy lesných potokov; zbieraný najskôr v oblasti Pienin.

***Eriophorum vaginatum* – páperník pošvatý**

C: *Eriophorum alpinum* /Eriophorum/

R-P: *Scirpus hudsonianus* (*Eriophorum alpinum*, *Trichophorum alpinum*)

Pôvodný druh; vrchoviskové rašeliniská, lesné močiare; zbieraný pravdepodobne v Tatrách. Označenie ako „*Eriophorum alpinum*“ je nesprávne.

***Ranunculus pseudomontanus* – iskerník pahorský**

C: *Ranunculus acris* /Ranunculus acris/

Pôvodný horský druh; zarastené skaly, sutiny; zbieraný zrejme na granitoch, alebo kremenoch v Tatrách: „in alpinis lectus“ [zbieraný v alpínskom stupni (na alpínskych holiach)]. Cypriánovo označenie zodpovedá úrovni poznania polovice 18. storočia.

Strana 83

***Dentaria glandulosa* – zubačka žliazkatá**

C: *dentaria eneaphylla*; *Ceratia* Plinj /*Dentaria* aj *Ceratia* plinj./

R-P: *Cardamine glanduligera* (*Dentaria glandulosa*)

Karpatský subendemit; tónisté lesy, najmä bučiny; zbieraný pravdepodobne v Pieninách, ale rastie aj v Tatrách. V herbári uvedené druhové meno „*D. enneaphylla*“ je síce nesprávne, ale *D. glandulosa* bola opísaná až koncom 18. storočia (Radwańska-Paryska 1991: 156).

***Circaea lutetiana* – čarovník obyčajný**

C: *Circaea Lutetiana* /*Circea*/

Pôvodný druh; vlhké tónisté lesy (najmä bučiny a lužné lesy); zbieraný pravdepodobne v Pie-

ninách.

***Epipactis helleborine* subsp. *helleborine* – kruštík širokolistý pravý**

C: *Serapias Helleborina Latifolia*; Ünser frauen Sigill /*Helleborina* aj *Serapias*/

R-P: *Epipactis helleborine* (*E. latifolia*)

Pôvodný druh; najmä listnaté lesy a ich okraje, kroviny; zbieraný pravdepodobne v Pieninách.

Strana 84

***Lathyrus sylvestris* – hrachor lesný**

C: *Lathyrus Sjlvestris*; wiltsegroch /*Lathjris sylvestris*/

Pôvodný druh; svetlé lesy a kroviny, lesné lemy a čistinky; zbieraný pravdepodobne v oblasti Pienin.

***Phyteuma spicatum* – zerva klasnatá**

C: *phÿteuma spicata*; *Rapunculus spicatus* /*Phÿteuma spicata*/

Pôvodný druh; listnaté lesy a kroviny, horské nivy; zbieraný pravdepodobne v oblasti Pienin. Pripojená poznámka: „Flores naturaliter albi“ [kvety prirodzene biele] má zrejme zdôrazniť rozdiel oproti *Phyteuma orbiculare*.

Strana 85

***Ranunculus lanuginosus* – iskerník chlpatý**

C: *Ranunculus Lanuginosus Geranij Folio* /*Ranunculus lanuginosus*/

Pôvodný druh; vlhké miesta v tónistých, najmä bukových lesoch, sutinové a lužné lesy, horské nivy; s vysokou pravdepodobnosťou zbieraný v oblasti Pienin.

***Actaea spicata* – samorastlík klasnatý**

C: *Actea spicata*; *Christophoriana*; Chebd /*Actea spicata* aj *Christophoriana*/

Pôvodný druh; tónisté listnaté lesy, najmä bučiny, kroviny. Zaujímavá je pripojená lokalita: „in Sjlvis montosis Radosniae Cöttus Nitriensis“ [v podhorských lesoch Radošiny v Nitrianskej stolici]. Ako sa dostala položka z okolia Radošiny do Cypriánovho herbára sa môžeme iba domnievať. Je však známe, že Radošina bola od 14. storočia majetkom nitrianskeho biskupstva, takže teoreticky sa sem mohol dostať aj Cyprián v čase svojho pôsobenia v kláštore na Zobore a sušenú rastlinu mohol neskôr zaradiť do svojho herbára.

Strana 86

***Phragmites australis* – trst' obyčajná**

C: *Arundo palustris* /*Arundo palustris*/

Pôvodný druh; brehy vôd, rôzne mokrade, lužné lesy; zbieraný pravdepodobne v oblasti Pienin.

***Paris quadrifolia* – vranovec štvorlistý**

C: *uva lupina*; Psinckj; wronie oko /*uva lupina*/

Pôvodný druh; najmä humózne listnaté lesy, lužné lesy, vzácnejšie aj v horských polohách; zbieraný najskôr v Pieninách.

***Polygonatum multiflorum* – kokorík mnohokvetý**

C: *polÿgonatum*; kokorjczká /*Polÿgonatum*/

Pôvodný druh; tónisté listnaté lesy, pobrežné kroviny, lužné lesy; zbieraný pravdepodobne v oblasti Pienin.

Strana 87

***Satureja hortensis* – saturejka záhradná**

C: *Satureija*; Czajbr ziele /*Satureija*/

Oddávna v záhradách pestovaná rastlina (B), používaná ako korenie a liečivka; pôvodná v Stredomorí a JZ Ázii; pravdepodobne pestovaná v kláštornej záhrade.

***Campanula rapunculoides* – zvonček repkovitý**

C: *Campanula rapunculoides* /*Kampanula*/

R-P: *Campanula* cf. *rapunculoides*

Dtto ako na str. 54. Záhadou je, prečo bola na str. 54 položka druhu *Campanula rapunculoides* označená menom celkom iného druhu (*Digitalis*).

***Briza media* – traslica prostredná**

C: *Briza media*; Wýtloczýň /*Briza media*/

Pôvodný druh; lúky, pasienky, lesné čistinky; zbieraný najskôr v oblasti Pienin.

Strana 88

***Mycelis muralis* – šalátovka múrová**

C: *Lapsana communis*; Wilder Köhl; Brzoskiew /*Lapsana*/

Pôvodný, bežný druh; tónisté listnaté aj ihličnaté lesy a kroviny, vlhké skaly, rumovská; zbieraný pravdepodobne v oblasti Pienin. Položka je označená nesprávne, menom lýrovky obyčajnej (*Lapsana communis*), ale oba druhy sa vyskytujú často spoločne na rovnakých stanovištiach, takže Cyprián sa asi jednoducho pomýlil.

***Triglochin palustre* – barička močiarna**

C: *Triglochin palustre* /*Triglochin palustr*/

Pôvodný druh; mokré lúky, slatiny, slaniská, prameniská; uvedená lokalita: „sub saxo Rábenstein versus Tzawnitz“ [pod skalou (pod skalnatým vrcholom) Rabštína smerom na Ščavnicu (v Malých Pieninách)].

Strana 89

***Centaurea ×melanocalathia* – nevädza čiernohlavá**

C: *Centaurea jacea*; ...tera jacea; Bieber Kraüt /*Centaurea jacea*/

R-P: *Centaurea jacea*

Pôvodný taxón; horské lúky; položka mohla byť zbieraná v Pieninách i v Belianskych Tatrách. Podľa zdelenia P. Kouteckého ide zrejme o hybridný taxón medzi *Centaurea erdneri* (syn. *Centaurea phrygia* subsp. *erdneri* = tetraploidný západokarpatský taxón, ktorý v tatransko-pieninskej oblasti nahrádza diploidný nominálny poddruh) a *C. jacea* = *C. ×melanocalathia* (syn. *Jacea phrygia* subsp. *melanocalathia*, resp. *Centaurea melanocalathia*).

***Ranunculus platanifolius* – iskerník platanolistý**

C: *Ranunculus aconitifolius* /*ranunculus aconitifolius*/

Pôvodný druh; horské lesy, najmä sutinové, kosodrevina, vysokobylinné nivy; mohol byť zbieraný v Pieninách i v Tatrách.

***Linum catharticum* – ľan prečisťujúci**

C: *Linum Catharticum* /*Linum Cathartic.*/

Pôvodný druh; suchšie lúky, pasienky, zarastené sutiny, svetlé lesy; uvedená lokalita: „infra Rabstín versus Tzawnitz...“ [pod Rabštínom smerom k Ščavnici (v Malých Pieninách)]. V nečitateľnej poznámke sa nachádza aj rok 1768, ktorý niektorí autori považovali za dátum ukončenia práce na herbári; či ide o dátum zberu, nevedno.

***Soldanella carpatica* – soldanelka karpatská**

C: *Soldanella alpina Rotundi folio*; *Convolvulus marinus*; meér Köhl /*Soldanella*/

Západokarpatský endemit; vlhké skaly, horské lesy; uvedená lokalita: „Schwartz=See“ [Čierne Javorové pleso (vo Vysokých Tatrách)]. Vzhľadom na to, že v časoch Cypriána bola známa iba *Soldanella alpina*, treba oceniť Cypriánov postreh a upozornenie na odlišnosť listov –

„Rotundi folio“ [okružle listy] danej položky (v súčasnosti *S. carpatica*) oproti *S. alpina*.

Strana 90

Novosieversia reptans – kuklička plazivá

C: *Drÿas pentapetala*; Ľemiolá /*Drÿas pentapetala*/

R-P: *Geum reptans*, *Sieversia reptans* [synonymá]

Pôvodný druh; skaly, sutiny; pripojená lokalita: „in Vallis Schwartz=Seé, jugo summo orientalj“,im thal Kroten-Seé“ [v Čiernej Javorovej doline, na najvyššom východnom hrebeni,v Doline Žabieho Javorového plesa (v Zadnej Javorovej doline vo Vysokých Tatrách)].

Biscutella laevigata subsp. hungarica – dvojštítok hladkoplodý uhorský

C: *Biscutella didjma* /*Biscutella aj Didjma*/

R-P: *Biscutella laevigata*

Karpatský subendemit; vápencové a dolomitové skaly, sutiny, riedke lesy od kolínneho po subalpínsky stupeň; pripojená je pomerne presná lokalizácia: „in monte breitenfeld in ascensu ex Kupferschacht“ [na vrchole Širokého sedla pri výstupe zo Zadných Meďodolov (v Belianskych Tatrách)].

Salix helvetica – vrba švajčiarska

C: *Salix Lanata*; Szrebrna Wirb; Rokiciná /*Salix Lanata*/

Pôvodný druh; vysokohorské trávnaté hole; uvedená lokalita: „supra Flÿx=Seé“ [nad Kolovým plesom (vo Vysokých Tatrách)].

Strana 91

Balsamita major – marolist väčší

C: *Costus hortondus* /*Costus hortens*/

R-P: *Tanacetum balsamita* [synonymum]

Kedysi často, dnes zriedkavejšie v záhradách pestovaný druh, ako liečivka a korenie; pôvodný v JZ Ázii; pravdepodobne pestovaný v kláštornej záhrade.

Adenostyles alliariae – mačucha cesnačkovitá

C: *Cacalia alpina*; frauen Mütz; Milosná ziele /*Cacalia alpina*/

Pôvodný druh; tónisté horské lesy, kosodrevina, vysokobylinné nivy; pripojená lokalita: „im Breitenfeld“ [v Širokom sedle (v Belianskych Tatrách)]. Okrem lokality anotácia obsahuje aj užitočnú radu písanú v nemčine: listy mačuchy možno použiť ako kapučnu na ochranu proti veľkej horúčave.

Poa alpina – lipnica alpínska

C: *Boa Bulbosa* /*Boa bulbosa*/

R-P: *Poa alpina* ssp. *vivipara* [položka je viviparná]

Pôvodný vysokohorský druh; skalné štrbiny, kamenisté svahy, nivy; pripojená lokalita: „im thal Schwartz=Seé“ [v Čiernej Javorovej doline (vo Vysokých Tatrách)]. Cypriano vo označení druhu „*Boa* [*Poa*] *bulbosa*“ nie je správne.

Strana 92

Helianthemum grandiflorum subsp. grandiflorum – deväťorník veľkokvetý pravý

C: *Cistus helianthemum*; *Chamecÿstus vulgaris flore luteo* /:Bauhinj:/; Róza phsczelna /*Chamecÿstus*/

R-P: *Helianthemum nummularium* ssp. cf. *grandiflorum* [synonymum]

Pôvodný horský taxón; výslnné vápencové skaly, subalpínske lúky, riedke lesy (boriny); uvedená lokalita: „in Kupperschächt“ [v Zadných Meďodoloch (v Belianskych Tatrách)].

Stachys recta – čistec rovný

C: *Sideritis foemin.* Linnaej & D. Lipp; Kasperkraut; zeľbe Kraut /*Sideritis foemin.*/
Pôvodný druh; výslnné kamenisté stráne, skalné stepi a lesostepi, svetlé lesy a kroviny, lesné lemy; zbieraný pravdepodobne v Pieninách.

Strana 93

***Salvia verticillata* – šalvia praslenatá**

C: *Salvia verticillata*; Šzalbia; pollno Madra /*Salvia verticillata*/

Trvale zdomácnený (A?) alebo na J Slovensku možno pôvodný druh; pasienky, trávnaté stráne, kroviny, lesné lemy, medze, okraje komunikácií, rumoviská – od planárneho po montánnu stupeň; zbieraný pravdepodobne v Pieninách.

Strana 94

***Vincetoxicum hircinum* – luskáč lekársky**

C: *Hirundinaria officina* = *Asclepias vincetoxicum*; Jáskolče gnásdo ziele /*Hirundinaria*, pod číslom strany 83 namiesto 94, aj *Vincetoxicum* so správnou stranou/

Pôvodný druh; výslnné suché, trávnaté a krovinaté stráne, skalnaté a sutinové svahy, riedke lesy a lesné svetliny, lesostepi; uvedená lokalita: „am rabstin, versus Schlachtowa“ [na Rabštine smerom k Schlachtowej (v Malých Pieninách)].

Predposledná strana – bez čísla

***Corydalis cava* – chochlačka dutá**

C: *Aristoloch*; Rot /nezapísaný/

R-P: *Corydalis bulbosa* (*C. cava*)

Pôvodný druh; humózne listnaté a lužné lesy; mohol byť zbieraný v Pieninách i v Tatrách (Radwańska-Paryska 1991: 169). Chochlačka je poslednou v herbári označenou rastlinou.

***Botrychium lunaria* – vratička mesiačikovitá**

C: bez mena

Dtto ako na str. 2.

***Potentilla reptans* – nátržník plazivý**

C: bez mena

Pôvodný, hojne rozšírený druh; vlhké až mokré lúky, ruderalne stanovištia; mohol byť zbieraný kdekolvek, aj v areáli kláštora.

Posledná strana – bez čísla

***Plantago major* – skorocel väčší**

C: bez mena

Pôvodný druh; pasienky, lúky, medze, dedinské priestranstvá, okolie komunikácií; zbieraný pravdepodobne niekde v okolí kláštora.

***Artemisia pontica* – palina pontická**

C: bez mena

Pôvodný druh teplejších oblastí; trávnaté stepné svahy, úhory a iné suché ruderalizované miesta; ?pestovaný v kláštornej záhrade.

***Allium cf. ampeloprasum* – cesnak pórový**

C: bez mena

Položka tvorená niekoľkými sušenými listami a plodnou stonkou pripomína pór; ten mohol byť pestovaný v kláštornej záhrade.

Súčasný pohľad na botanickú stránku Cypriánovho herbára

Podrobnou analýzou herbára boli väčšinou potvrdené údaje, ktoré uviedla Radwańska-Paryska (1991), niektoré boli korigované, a objavili sa i nové skutočnosti. Redeterminácia položiek v herbári viedla zhruba v 20 prípadoch k odlišnému pohľadu na identitu taxónov, vo viacerých prípadoch sa uvádzajú platné mená namiesto synonymým alebo doplnené mená (v prípade subspecií) v zmysle novších taxonomických poznatkov.

V herbári je spolu 285 sušených cievnatých rastlín a 1 lišajník, ale iba 265 rôznych taxónov. Dvadsaťjeden taxónov sa totiž opakuje dvakrát, pričom duplikáty sa nachádzajú väčšinou na rôznych stranách. Položky *Juniperus sabina* sú nalepené obe na str. 16, ale boli zobrazené na rôznych lokalitách, pri položke *Asparagus officinalis* na str. 19 ide o dve rôzne štádiá vývoja (nezelený jarý výhonok + zelená olistená a plodná stonka) a položky *Myrtus communis* na str. 64 a *Epilobium montanum* na str. 68 pozostávajú z dvoch jedincov.

Herbárové položky, vysušené zrejme lisovaním, sú preparované veľmi starostlivo a pedantne. Časti rastlín sú rozložené tak, aby sa čo najmenej prekryvali, listy sú rovné. U niektorých rastlín sa zdá, že Cyprián si vyberal menšie exempláre, takže položky nie sú vždy celkom typické.

Radwańska-Paryska (1991: 12-13) uvádza, že Cypriánov herbár možno považovať za jednu z priekopníckych vedeckých botanických prác na Slovensku. O tomto názore by sa dalo polemizovať a na základe Cypriánovho úvodného textu, najmä dvojveršia: *Non pro doctis sed pro discentibus; non pro eruditibus sed pro erudientibus* [Nie pre učencov, ale pre učiacich sa; nie pre vzdelaných, ale pre vzdelávajúcich sa] sa skôr zdá, že herbár vznikol ako učebná pomôcka pre frekventantov tzv. professoria, čiže teologického učilišťa pre novicov, ktoré fungovalo v Červenom kláštore v rokoch 1745 – 1772. Značnú časť textu Cyprián venuje obhajobe významu svojich počínov, adresovanej kritikom a neprajníkom.

Napriek tomu, že Cyprián pravdepodobne nemal ambíciu vytvoriť vedecké dielo, na základe analýzy herbára možno jednoznačne povedať, že jeho floristické vedomosti, postrehy, týkajúce sa biológie druhov a stanovištných podmienok sú obdivuhodné, nehovoriac o empirických vedomostiach z oblasti farmácie. Je prirodzené, že pozornosť autora herbára bola zameraná predovšetkým na úžitkové rastliny, či už liečivky, koreniny, rastliny používané ako zelenina, proti škodcom, ale aj druhy, využívané v mágii a alchýmii. Každopádne, široká znalosť botanickej literatúry, ale aj pozorovací talent a schopnosť syntézy poznatkov z neho robia človeka, ktorý nezostal len v roli pasívneho štatistu, ale dokázal veľmi výstižne pomenúvať nové, v literatúre dovtedy neznáme, detaily a zvláštnosti. Podľa použitých mien (latinských, gréckych, nemeckých, poľských či iných ľudových), ktorých pôvod podrobne komentuje vo svojej práci Radwańska-Paryska (1991) sa môžeme domnievať, že Cyprián určoval rastliny pomocou rôznych prameňov, ktoré mal k dispozícii v kláštornej knižnici. Autorské citácie a poznámky pri niektorých menách naznačujú, že používal názvy prevzaté od antických autorov Plinia a Dioskorida (napr. „*Ceratia* Plinj.“ na str. 83, „*Thora minor seu Thora* Dioscorid.“ na str. 37, „*Telephion* Dioscor.“ na str. 53), opieral sa o bylinárske príručky zo 16. storočia, ako Lonicerov *Kräuterbuch* (napr. poznámka pri *Colchicum autumnale*), ale najmä Mathioliho herbár, ktorý vyšiel v Benátkach v r. 1554 („*Botrios* Mathiol.“ na str. 8, „*Scabiosa Dgentea* Mathiolj“ na str. 49, „*Saxifraga Cotyledon* 4ta Mathiolj“ na str. 54, „*Cortusa* Mathiolj pag. 698“ na str. 74 a i.). Viaceré mená a ich autorské citácie dokazujú, že poznal diela aj neskorších autorov, dokonca i Linného *Species plantarum* z r. 1753 („*Cembra* Caroli Linnaej“ na str. 56, „*Hieracium alpinum* Linnaej“ na str. 62, „*Sideritis foemin*. Linnaej“ na str. 92). Zdá sa, že najmä v druhej polovici herbára, kladie akcent na latinské mená v zmysle Linného. Mnohé

z nich, ako *Astrantia major*, *Briza media*, *Carex atrata*, *Circaea lutetiana*, *Crepis biennis*, *Epilobium montanum*, *Juncus trifidus*, *Lamium album*, *Lathyrus sylvestris*, *Phyteuma spicatum*, *Ranunculus lanuginosus*, *Salvia glutinosa*, *Stachys germanica*, *S. sylvatica*, *Thalictrum minus*, *Triglochin palustre*, *Valeriana tripteris* a ďalšie, sú platné v rovnakej podobe dodnes. Pri niektorých položkách je použité grécke meno, pochádzajúce z obdobia antiky, latinské meno z obdobia stredoveku, ale aj novoveký základ latinského mena linnéovského typu (str. 1: *Hyoskyamos* – *S[ancti]Apollinaris Herb.[a] – Hyosciamus*). Pri piatich taxónoch (str. 57, 58, 59, 74, 76) je pri názve signatúra „D. Lipp“ alebo „Doct. Lipp“ a na str. 92 je pri druhu *Stachys recta* uvedená kombinácia „*Sideritis foemin*. Linnaej & D. Lipp“. Pravdepodobne ide o skratku mena botanika z Freiburgu, Franza Josepha Lippa (1734 – 1775), autora príručky *Enkheiridion Botanikon Specimen Inaugurale* z roku 1765, ktorá vychádza z akceptácie Linného. Či Cyprián používal túto príručku, alebo či sa dr. Lipp ako jeho súčasník aj iným spôsobom podieľal na determinácii niektorých taxónov, nevedno.

Časť Cypriánovho označenia nesie stopy kláštornej latinčiny: používajú sa mená skrátené prostredníctvom značiek, napr. *Hedera* ∇tris = *Hedera terrestris*, *Saxifraga* 3dactilides = *Saxifraga tridactylites*, *Scabiosa* ∆gentea = *Scabiosa argentea*, *Valantia* †ciata = *Valantia cruciata*, 3folio montanum = *Trifolium montanum*, 1000folium = *millefolium* a iné.

Na základe detailnej analýzy pôvodu mien sa dá označenie herbárových položiek vo väčšine prípadov považovať za správne, odpovedajúce vtedajšiemu stavu poznania, aspoň podľa jedného z použitých mien. Niekoľko evidentných omylov (pozri *Anotovaný zoznam taxónov*) vyplýva pravdepodobne z nepozornosti, roztržitosti či nedostatku času. Inak by sa dalo ťažko pochopiť, prečo názov takého bežného druhu ako *Vaccinium vitis-idaea* je pri typickej položke na str. 15 uvedený nesprávne a naopak, pri atypickej položke na str. 27 správne (*Vaccinium Vitis*), alebo prečo je *Campanula rapunculoides* na str. 54 označená ako *Digitalis*, keď na str. 77 je správne určený skutočný *Digitalis* a na str. 87 je aj *Campanula rapunculoides* označená dokonca súčasne platným menom. Z podobných dôvodov sa zrejme vyskytujú aj rôzne skomolené mená, napr. *Melanomirum* namiesto *Melampyrum*, *Obronilla* namiesto *Coronilla* alebo záhadné ortografické chyby a formálne nejednotnosti. Vo viacerých prípadoch treba akceptovať Cypriánovo meno i v prípade, že druhové meno je nesprávne (napr. *Dentaria enneaphylos* namiesto *D. glandulosa*, *Ranunculus acris* namiesto *R. pseudomontanus*), vzhľadom k tomu, že v 18. stor. sa tieto taxóny ešte nerozlišovali.

Mimoriadne zaujímavé a z hľadiska pohľadu na Cypriánovu vedeckú erudíciu významné sú prípady, kde postrehol odlišnosti na infrašpecifickej úrovni (*Ligusticum mutellina* na str. 35 a 39, *Silene acaulis* na str. 56), upozornil na habitus rastlín, súvisiaci s charakterom prostredia (napr. *Arabidopsis arenosa* subsp. *borbasii* na str. 35), objavil jarnú formu jesienky (strana medzi stranou 1 a 2), alebo kde môžeme pozorovať náznaky tvorby nových mien pre dovtedy neopísané taxóny (*Doronicum szebusiense* na str. 38, *Ononis nonspinosa* na str. 60, *Galeopsis*, *Canabis spuria flore major* na str. 80, *Soldanella alpina Rotundi folio* na str. 89).

Okrem mien sa pri niektorých herbárových položkách autochtónnych taxónov uvádza i lokalita, prípadne stanovištné podmienky, ktoré danú lokalitu do určitej miery determinujú. Hoci je viac ako pravdepodobné, že najviac sušených rastlín pochádza z Pienin, ostane asi záhadou, prečo je v herbári uvedená konkrétna lokalita iba pri šiestich z nich: *Colchicum autumnale* subsp. *autumnale* z kláštornej záhrady a *Bupleurum falcatum* na str. 62, *Carlina biebersteinii* na str. 78, *Triglochin palustre* na str. 88, *Linum catharticum* na str. 89, *Vincetoxicum hurundinaria* na str. 94 z Rabštína. Vápencový vrch Rabštín (842, 6 m n. m.), nazývaný aj Havrania skala, leží v SV časti Pienin, blízko pri slovensko-poľskej hranici a je súčasťou Malých Pienin. Jeden druh – *Valeriana tripteris* na str. 68 – možno lokalizovať na Frankovskú horu (870, 5 m n. m.), ležiacu SV od obce Veľká Franková, vo fytogeografickom okrese Spiš-

ské vrchy. Najviac lokalizovaných položiek pochádza z Východných Tatier. Podľa uvedených lokalít z Belianskych Tatier (Havran, Široké sedlo, Zadné Meďodoly) sa môžeme domnievať, že Cyprián podnikal zberné cesty smerom od Tatranskej Javoriny alebo Ždiaru (asi Monkovou dolinou) na hlavný hrebeň a cez Zadné Meďodoly potom prenikal do priľahlej časti Vysokých Tatier dolinami, ktoré sú odnožami Javorovej doliny (Široká dolina, Čierna Javorová dolina, Zadná Javorová dolina) alebo Zadných Meďodolov (Kolová dolina, Dolina Bielych plies). Konkrétna lokalita je uvedená pri 24 taxónoch, z toho 17 z Vysokých Tatier a 7 z Belianskych Tatier: *Veronica alpina* na str. 16, *Parnassia palustris* na str. 22, *Coeloglossum viride* na str. 24, *Ranunculus thora* na str. 37, *Sliene acaulis* subsp. *exscapa* a *S. a.* subsp. *longiscapa* na str. 56, *Salix reticulata* na str. 58, *Gentiana nivalis* na str. 59, *Leontodon pseudotaraxaci* na str. 60, *Salix silesiaca* na str. 61, *Orchis ustulata* subsp. *aestivalis* na str. 62, *Cerastium eriophorum* a *Dianthus glacialis* na str. 63, *Arabidopsis arenosa* subsp. *borbasii* na str. 66, *Bistorta vivipara* na str. 67, *Lotus corniculatus* a *Viola biflora* na str. 73, *Soldanella carpatica* na str. 89, *Novosieversia reptans*, *Biscutella laevigata* subsp. *hungarica* a *Salix helvetica* na str. 90, *Adenostyles alliariae* a *Poa alpina* na str. 91, *Helianthemum grandiflorum* subsp. *grandiflorum* na str. 92. U ďalších vysokohorských taxónov, so všeobecne uvedenou lokalizáciou (napr. „in alpinis“, „in subalpinis“, „in pascuis alpinis“, „ad scaturigines gramineas Karpat [Tatier]“, „ubique in superioribus jugis montium“ a pod.), možno takmer s istotou predpokladať, že boli tiež zbierané v Tatrách. Lokalizovaná je aj položka *Actaea spicata* na str. 85, zbieraná pri Radošine, teda vo fyto geografickom okrese Považský Inovec. Žiaľ, bez lokality sú niektoré teplomilné taxóny, napríklad *Adonis vernalis*, *Artemisia pontica*, *Lavatera thuringiaca*, *Lonicera caprifolium*, *Onosma visianii*, u ktorých nevieme povedať, či ich Cyprián zbieral v okolí Nitry počas svojho pôsobenia na Zobore, pestoval vo svojej záhrade v Červenom kláštore, alebo získal iným spôsobom.

Z hľadiska pôvodu herbárových položiek je problematická pomerne veľká skupina cudzokrajných, najmä stredomorských taxónov, ako *Ceratonia siliqua*, *Cupressus sempervirens*, *Laurus nobilis*, *Lavandula multifida*, *Myrtus communis*, *Psoralea bituminosa*, *Punica granatum*, *Spartium junceum* a i., ktoré boli väčšinou asi pestované v kláštore. Núka sa aj také vysvetlenie, že Cyprián nazbieral niektoré položky počas svojho pobytu v kamaldulských kláštoroch v Taliansku*. Poznámky o neplodnosti pri položkách *Myristica fragrans* na str. 65 a *Ceratonia siliqua* na str. 66 svedčia však skôr o tom, že Cyprián tieto rastliny pestoval, a semená či odrezky si mohol priniesť z Talianska, ale nemožno vylúčiť ani to, že ich od niekoho dostal.

Hodnotenie taxónov z pohľadu ich potenciálneho výskytu a zberu (pri neuvedenej lokalite ani inej poznámke) komplikovala skutočnosť, že rastlinstvo Pienin a Belianskych Tatier má, napriek výškovému rozdielu oboch pohorí, mnoho spoločného. Pieniny, tvorené úzkym bradlovým pásmom, ktoré vystupuje z okolitého flyšového podložja, sa vyznačujú pestrou horninovou skladbou a mimoriadne členitým reliéfom. Bizarné vápencové bralá a kolmé skalné steny sa striedajú s hlbokými kaňonmi. Pri nadmorskej výške väčšinou nepresahujúcej 1000 m n. m. tu rastie v inverzných polohách množstvo horských až vysokohorských rastlín. Niektoré zrejme splavil Dunajec z Tatier, viaceré predstavujú relikty z pleistocénu. V porovnaní s Belianskymi Tatrami je tu viac teplomilných prvkov. Hlavný hrebeň Belianskych Tatier je situovaný východo-západným smerom, čo spolu s prevládajúcim vápencovým podkladom a členitosťou pohoria podmieňuje mimoriadnu vegetačnú rozmanitosť a floristické bohat-

* Podľa prívlastku *Italus* pri Cypriánovom mene v knihe o konaní zádušných omší v červeno-kláštorskom konvente sa usudzuje, že pred príchodom do Červeného kláštora strávil Cyprián určitý čas aj v Taliansku a práve tu mohol nadobudnúť mnohé znalosti z oblasti liečiteľstva.

stvo. Na výslunných svahoch sa popri vysokohorských taxónoch vyskytujú relatívne vysoko aj viaceré teplomilnejšie taxóny, najmä prealpíny. Väčšina vysokohorských rastlín, nachádzajúcich sa v herbári, rastie ako v Belianskych, tak aj vo Vysokých Tatrách. Pri zvažovaní Cypriánovej zbernej oblasti nebolo možné vynechať ani Spišské vrchy, prinajmenej ich SZ časť, i keď konkrétna lokalita z tejto oblasti je v herbári iba jedna. Niektoré horské až vysokohorské druhy (z tých, ktoré sa nachádzajú v herbári sú to napríklad *Anemone narcissiflora* a *Oreogelum montanum*), rastú aj v Spišských vrchoch, najmä v časti priľahlej k Belianskym Tatrám.

Je prekvapujúce, že v herbári chýbajú viaceré celkom bežné druhy, ale aj rastliny typické pre Pieniny, ako chryzantéma pieninská (*Dendranthema zawadskii*), skopólia kranská (*Scopolia carniolica*) či veronika pľh'avolistá (*Veronica urticifolia*).

Na základe reálnych a predpokladaných lokalít, vyplývajúcich z analýzy, možno uvažovať o Cypriánovej zbernej oblasti v rozsahu, ktorý ukazujú mapky č. 1 a 2.

Vlastný herbár je ukončený indexom, písaným tak, že na začiatku je ozdobné prvé písmeno a názvy druhov potom začínajú druhým písmenom. Tento princíp však nie je zachovávaný dôsledne. Nevedno prečo je napríklad *Gentiana* zo strany 37 uvedená ako „*Entiana*“, hoci iné tri druhy rodu *Gentiana* figurujú na tretej strane indexu pod J (ako „*Jentiana*“) a len *Gentiana nivalis* je pod písmenom G. Niektoré rodové mená, začínajúce na C, sú zaradené pod písmenom K, napríklad *Campanula* zo strany 87, *Carex* zo strany 80, *Crepis* zo strany 75 alebo *Columbaria* zo strany 80 (obr. 12). Druh *Ceratonia siliqua* zo str. 66 je uvedený pod názvom „*Xyllocaracta*“, čo pravdepodobne súvisí s označením semien rohovníka arabským slovom karát. Túto jednotku váhy s obľubou používali lekárnici alebo koreninári. Niektoré mená majú odlišnú podobu ako tie, ktoré sú uvedené pri rastlinách, časté sú aj rôzne ortografické nejednotnosti. Viaceré taxóny v indexe chýbajú, iné sú uvedené dvakrát, pod rozličnými menami (pozri *Anotovaný zoznam taxónov*).

Záver

Detailná analýza botanickej časti herbára potvrdila viaceré už známe údaje, niektoré poopravila, a ukázala aj nové zaujímavé skutočnosti. Zdá sa, že Cypriánov herbár vznikol ako učebná pomôcka pre budúcich mníchov, ktorí sa vzdelávali a pripravovali na svoju životnú dráhu v teologickom učilišti „professoriu“, fungujúcom v Červenom kláštore v rokoch 1745 – 1772.

Z celkového počtu 286 sušených rastlín je v herbári iba 265 rôznych taxónov, pretože niektoré sú duplicitné. Pôvodné taxóny flóry Slovenska predstavuje 206 položiek. Alochtónne taxóny patria do viacerých kategórií, od archeofytov, cez trvale zdomácnené taxóny, ktoré sa stali súčasťou našich pôvodných aj sekundárnych rastlinných spoločenstiev (A) až po pestované a splaňujúce druhy (B a C). Z hľadiska pôvodu herbárových položiek je zaujímavá a otázná pomerne veľká skupina cudzokrajných, najmä stredomorských taxónov. V herbári je aj niekoľko kultivarov okrasných a úžitkových rastlín.

Všetky rastliny sú veľmi kvalitne vysušené. Ich označenie je väčšinou správne, odpovedajúce stavu poznania polovice 18. storočia. Niekoľko úplných omylov vzniklo najskôr zámennou položiek, alebo iným nedopatrením. Pri väčšine rastlín sú uvedené viaceré mená, niekedy aj v piatich jazykoch.

Mnohé zo sušených rastlín boli zrejme pestované v kláštorenej záhrade, či už ako liečivky, zelenina, koreniny alebo prostriedky proti živočíšnym škodcom, ale väčšinou boli zbierané v okolitom teréne. Na základe konkrétnych lokalít, uvedených v herbári, ale aj lokalít predpokladaných na základe ekológie a recentného rozšírenia taxónov, bola rekonštruovaná Cypriánova zberná oblasť, zahŕňajúca Pieniny, Spišské vrchy, Východné Tatry, s centrom v území priľahlom k Zadným Meďodolom, Považský Inovec a snáď aj okolie Nitry.

Analýza ukázala, že najviac položiek bolo zbieraných zrejme v oblasti Pienin (vrátane

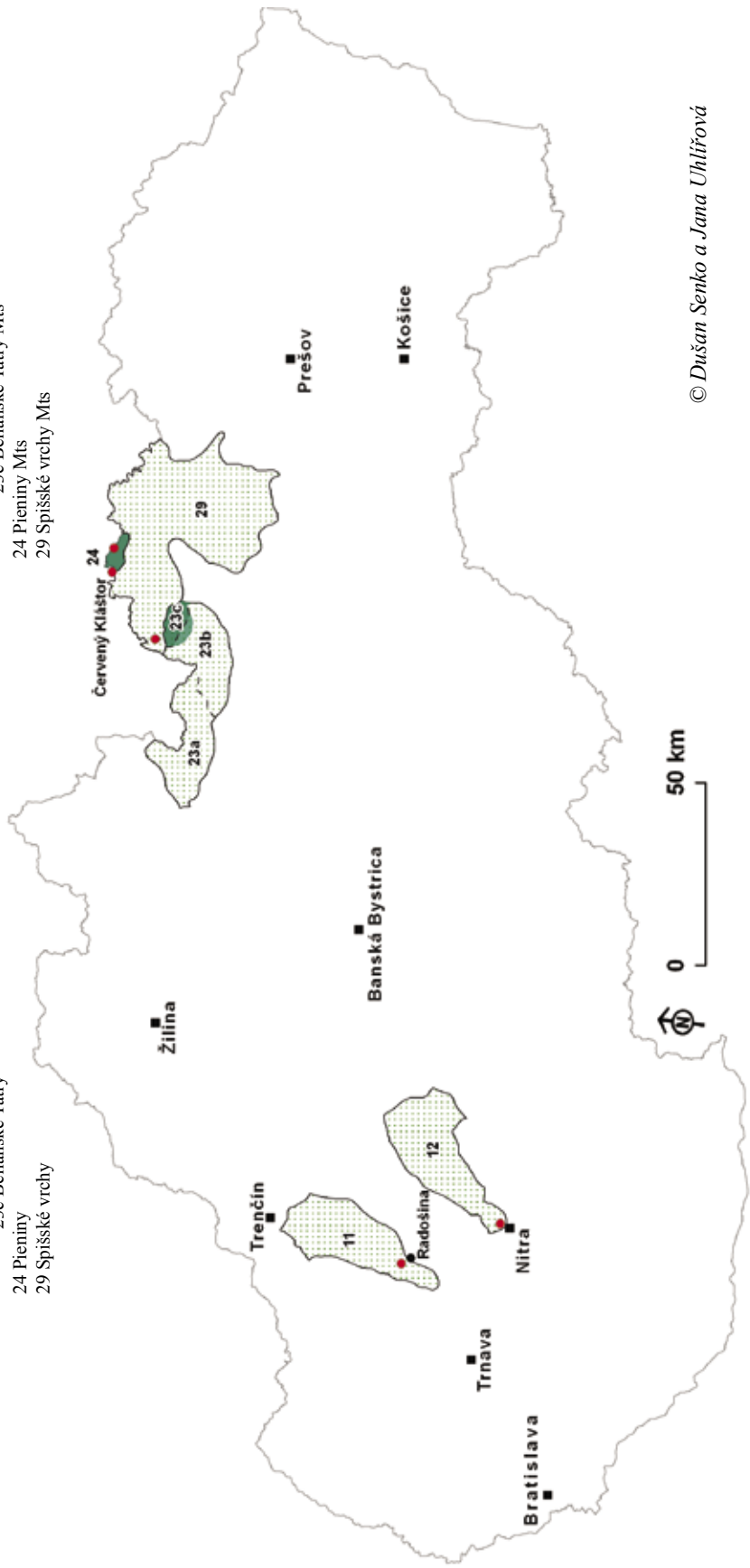
Obr. 12: Tretia strana Cypriánovho indexu
 Fig. 12: The third page of the Cyprian's Index

Mapka 1: Cypránova zberná oblasť – predpokladané fyto geografické okresy a podokresy

- 11 Považský Inovec
- 12 Tríbeč
- 23 Tatry
- 23a Západné Tatry
- 23b Vysoké Tatry
- 23c Belianske Tatry
- 24 Pieniny
- 29 Spišské vrchy

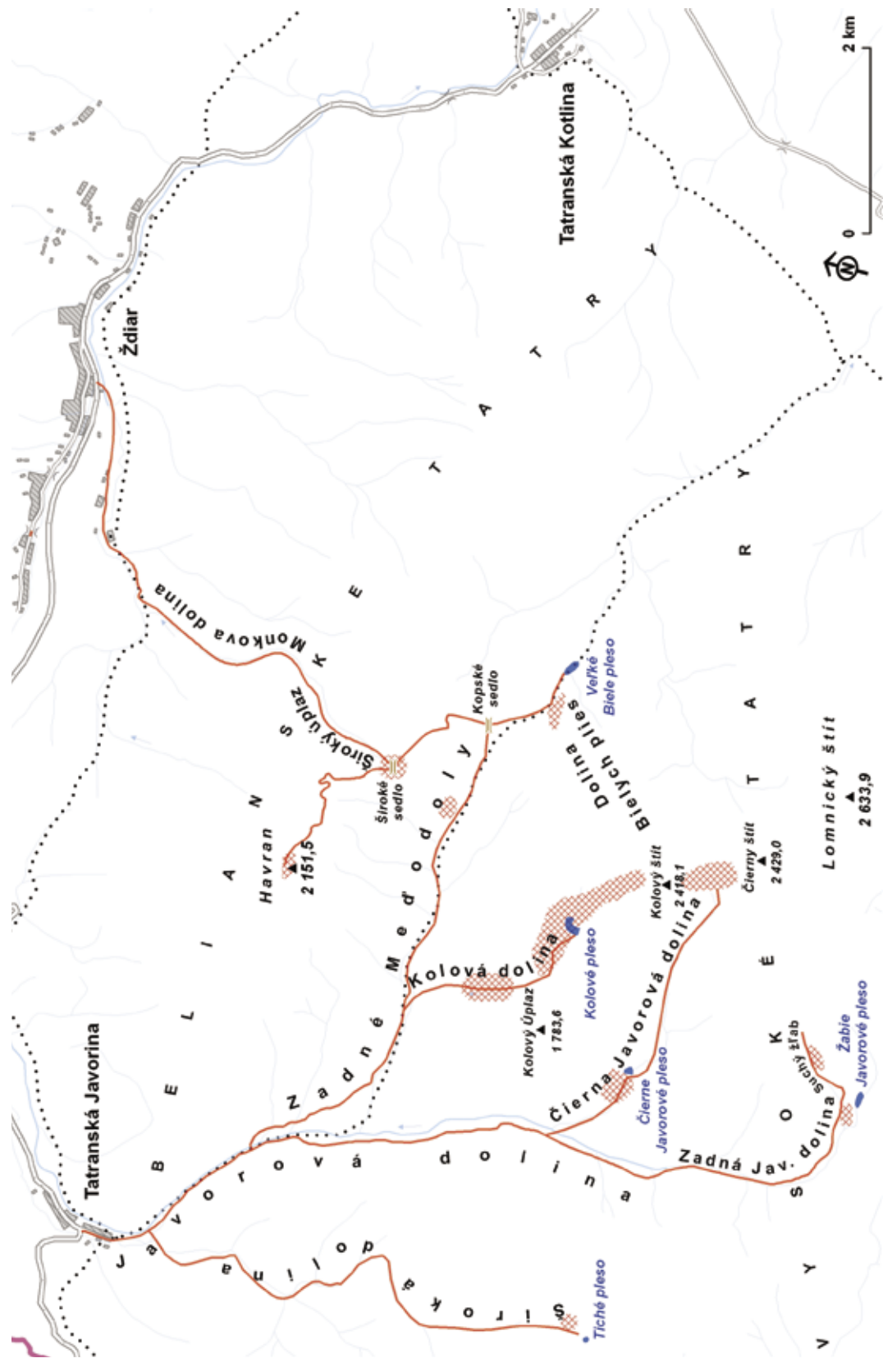
Map 1: Cyprian's collecting region – presumed phyto geographical districts

- 11 Považský Inovec Mts
- 12 Tríbeč Mts
- 23 Tatry Mts
- 23a Západné Tatry Mts
- 23b Vysoké Tatry Mts
- 23c Belianske Tatry Mts
- 24 Pieniny Mts
- 29 Spišské vrchy Mts

Mapka 2: Predpokladané trasy a lokality Cypriánových zberných ciest v oblasti Tatier
 — predpokladané trasy, predpokladané miesta zberu

Map 2: Presumed lines and localities of the Cyprian's collecting routes in the region of the Tatra Mts
 — presumed lines, presumed collecting sites

severnej časti Spišských vrchov) a Východných Tatier (Belianskych Tatier a časti Vysokých Tatier). U nelokalizovaných rastlín, ktoré sa vyskytujú v celej tatransko-pieninskej oblasti, nebolo možné stanoviť lokalitu jednoznačne, a preto nie je možné uviesť ani konkrétne počty.

Prinajmenej 32 herbárových položiek s ± konkrétne uvedeným miestom zberu – 24 pochádzajúcich z Východných Tatier (17 z Vysokých Tatier a 7 z Belianskych Tatier), 6 položiek z Pienin, 1 položka zo Spišských vrchov a 1 položka z okolia Radošiny (Považský Inovec) – predstavuje najstaršie hmotné doklady o výskyte príslušných druhov a poddruhov na uvedených územiach, a zároveň na Slovensku. K nim môžu byť pripočítané aj ďalšie vysokohorské taxóny, najmä tie, kde sú uvedené aj stanovištné podmienky, na základe ktorých možno zber v Cypriánom navštevovanej oblasti Tatier predpokladať s vysokou pravdepodobnosťou (pozri *Anotovaný zoznam taxónov*).

Mimoriadne významná je historicky prvá písomná zmienka a doklad o pestovaní zemniakov a ich názve „grulj“ na Spiši už v 18. storočí, najstarší doložený údaj o výskyte lišajníka pľuzgierky islandskej (*Cetraria islandica*) v Tatrách a lyžičníka pyrenejského (*Cochlearia pyrenaica*), zbieraného zrejme na dnes už zaniknutej lokalite na úpätí Belianskych Tatier.

Z vedeckého hľadiska je veľká škoda, že konkrétne lokality sú uvedené iba pri necelých 11 % herbárových položiek. To však nijako neznižuje jedinečné postavenie herbára a význam osobnosti Cypriána, nielen ako renomovaného bylinkára, ale aj vášnivého zberateľa rastlín a vynikajúceho floristu, zaujímavého popredné miesto v dejinách slovenskej botaniky.

Bádania spojené s Cypriánom a jeho herbárom nie sú ukončené a predloženie štúdiu treba chápať ako stav poznania určitej etapy dlhodobého výskumu. Nespracovaná zostala najmä záverečná textová časť herbára, ktorá by mohla osvetliť viaceré, najmä historické a medicínske skutočnosti.

PodĎakovanie:

Za konzultácie a pomoc pri redeterminácii problematických taxónov Cypriánovho herbára ďakujem Dane Bernátovej, Jiřímu Brabcovi, Jiřímu Danihelkovi, Ive Hodálovej, Martinovi Kolníkovi, Tiborovi Králikovi, Romanovi Letzovi, Pavlovi Mártonfimu, Pavlovi Mered'ovi a Stanislavovi Španielovi. Antonovi Petrikovi som navyše vďačná za informácie o rozšírení niektorých taxónov v Tatrách, Jánovi Klimentovi za konzultácie, týkajúce sa slovenského názvoslovía a Dušanovi Senkovi za pomoc pri technickom spracovaní mapiek. Osobitnou vďakou, za cenné rady a revíziu prekladu latinsky písaných textov, som zaviazaná Alexandre Ostertágovej. Za pomoc, ale hlavne morálnu podporu, vďačím svojej kamarátke Emílii Sýkrovej. Moje poďakovanie patrí aj Kataríne Vidékyovej a jej manželovi Jurajovi za poskytnutie materiálov, osvetľujúcich významné počiny rádu kamaldulov na Slovensku.

Literatúra

- BOHUŠ, I., 1970: Herbár mnícha Cypriána. *Krásy Slov.*, 47(9): 410-411.
BOHUŠ, I., 1974: Lietajúci búrlivák. *Vysoké Tatry* 13(1): 27-28.
BOHUŠ, I., 1996: Od A po Z o názvoch Vysokých Tatier. Štátne lesy TANAP-u, Tatranská Lomnica, 457 pp.
BOMBOVÁ, E., 1967: Doktor tisíc vied a umení. Pamiatke legendárneho Cypriána. *Smena*, 16/6: 1.
ČENGEĽ SOLČANSKÁ, M., 2010: Legenda o lietajúcom Cypriánovi. Ikar, Bratislava, 264 pp.
ČERVENKA, M., ČINČURA, F., JASIČOVÁ, M., ZÁBORSKÝ, J., 1986: Slovenské bota-

- nické názvoslovie, Príroda, Bratislava, 517 pp.
- DOSTÁL, J., ČERVENKA, M., 1991-1992: Veľký kľúč na určovanie vyšších rastlín. 1, 2. SPN, Bratislava, 1567 pp.
- DVOŘÁKOVÁ, M., 2003: *Minuartia pauciflora*, das karpatische Endemit aus der *M. verna*-Gruppe. *Preslia*, Praha, 75: 349-356.
- FLÓRA SLOVENSKA 2-6/1:
- FUTÁK, J., (ed.), 1966: Flóra Slovenska 2. Vyd. SAV, Bratislava, 349 pp.
- FUTÁK, J., BERTOVIÁ, L. (eds), 1982: Flóra Slovenska 3. Veda, Vyd. SAV, Bratislava, 608 pp.
- BERTOVIÁ, L. (ed.), 1984-1992: Flóra Slovenska 4/1- 4/4. Veda, Vyd. SAV, Bratislava [4/1: 1984, 443 pp.; 4/2: 1985, 320 pp.; 4/3: 1992, 564 pp.; 4/4: 1988, 587 pp.]
- BERTOVIÁ, L., GOLIAŠOVÁ, K. (eds), 1995: Flóra Slovenska 5/1. Veda, Vyd. SAV, Bratislava, 504 pp.
- GOLIAŠOVÁ, K. (ed.), 1977: Flóra Slovenska 5/2. Veda, Vyd. SAV, Bratislava, 633 pp.
- GOLIAŠOVÁ, K., MICHALKOVÁ, E. (eds), 2006: Flóra Slovenska 5/3. Veda, Vyd. SAV, Bratislava, 342 pp.
- GOLIAŠOVÁ, K., ŠÍPOŠOVÁ, H. (eds), 2002, 2008: Flóra Slovenska 5/4, 6/1. Veda, Vyd. SAV, Bratislava [5/4: 2002, 835 pp.; 6/1: 2008, 418 pp.]
- FUTÁK, J., 1980: Fytogeografické členenie. p. 88. In: MAZÚR, E. (ed.): Atlas Slovenskej socialistickej republiky. Veda, Vyd. SAV, Bratislava.
- HERBÁŘ ANEB BYLINÁŘ DOKTORA PETRA ONDŘEJE MATHIOLA, 1924-1928, reprint českého prekladu, Praha.
- HRABOVEC, I., 2000: Cyprián z Červeného Kláštora (Franz Ignatz Jäschke, Jaisge). p. 189. In: PAŠTEKA, J. et al.: Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska. Lúč, Bratislava, 852 pp.
- CHRTKOVÁ, A., PENIAŠTEKOVÁ, M., 1988: Lathyrus L., Hrachor. p. 201-238. In: BERTOVIÁ, L. (ed.), Flóra Slovenska 4/4. Vyd. SAV, Bratislava, 587 pp.
- JANKOVIČ, V., 1970: Z kultúrnej činnosti kamaldulov v Červenom Kláštore. *Zborn. Slov. Nár. Múz.-Hist.*, 64(10): 121-132.
- JANKOVIČ, V., 1971: Poznámky k článku „Herbár mnícha Cypriána.“ *Krásy Slov.*, 48(2): 85.
- JANOTA, I., 1984: Okridlený mních z Červeného Kláštora. *Techn. Noviny*, 32/29: 2.
- KLIMENT, J., 1999: Komentovaný prehľad vyšších rastlín flóry Slovenska, uvádzaných v literatúre ako endemické taxóny. *Bull. Slov. Bot. Spoločn.*, Bratislava, 21, Suppl. 4, 1-2, 436 pp.
- KOCHJAROVÁ, J., VALACHOVIČ, M., 2002: 32. Cochlearia L., Lyžičník. p. 549-561. In: GOLIAŠOVÁ, K., ŠÍPOŠOVÁ, H. (eds): Flóra Slovenska 5/4. Veda, Vyd. SAV, Bratislava, 835 pp.
- KOŠTÁL, J., 2010: Prírodné krásy Slovenska – Kvetena. Vyd. Dajama, 128 pp.
- KUBÁT, K. (ed.), 2002: Kľíč ke květeně České republiky, Academia, Praha, 927 pp.
- LACKO, M., 1965: Camaldulose hermits in Slovakia – Zobor, Červený Kláštor. *Slovak Studies, Historica*, 5(3): 99-203. Cleveland-Roma.
- LACKO, M., 1971: Poznámky k článku „Herbár mnícha Cypriána.“ *Krásy Slov.*, 48(2): 85.
- LIPTÁK, J., 1937: Das rote Kloster und Frater Cyprianus. Karpathenverein, Kesmark, 55 pp.
- LISICKÁ, E., 2005: The Lichens of the Tatry Mountains. Veda, Vyd. SAV, Bratislava, 439 pp.
- LIZOŇ, P., PIŠÚT, I., 1980: Začiatky mykológie a lichenológie na Slovensku. *Vlastivedný časopis*, Bratislava, 29: 137-138.
- MARČEK, A., 1971: Cypriánov herbár. *Vysoké Tatry* 10(3): 20-21.
- MARHOLD, K., HINDÁK, F. (eds), 1998: Zoznam nižších a vyšších rastlín Slovenska. Veda,

- Vyd. SAV, Bratislava, 687 pp.
- MÁRTONFI, P., 2008: 8. *Viola ×wittrockiana* Gams, Fialka záhradná (sirôtka). p. 122. In: GOLIAŠOVÁ, K., ŠÍPOŠOVÁ, H. (eds): Flóra Slovenska 6/1. Veda, Vyd. SAV, Bratislava, 418 pp.
- MĚŠÍČEK, J., GOLIAŠOVÁ, K., 2002: 21. *Cardaminopsis* (C. A. Mey.) Hayek, Žerušničník. p. 388-415. In: GOLIAŠOVÁ, K., ŠÍPOŠOVÁ, H. (eds), 2002: Flóra Slovenska 5/4. Veda, Vyd. SAV, Bratislava, 835 pp.
- NOVÁK, F. A., 1980: Veľký obrazový atlas rastlín. Ed. 2. Mladé letá, Bratislava, 616 pp.
- PLOCEK, A., JASIČOVÁ, M., 1992: *Alchemilla* L., Alchemilka. p. 250-373. In: BERTOVIÁ, L. (ed.): Flóra Slovenska 4/3. Veda, Vyd. SAV, Bratislava, 564 pp.
- RADWAŃSKA-PARYSKA, Z., 1991: Zielnik Brata Cypriana z Czerwonego Klasztoru. *Polish Bot. Stud.*, Guidebook Ser., 5., Polish Academy of Sciences, W. Szafer Institute of Botany, Kraków, 218 pp.
- ŠTEVÍK, M., 2008: Cisterciáni, kartuziáni a kamalduli na Spiši. p. 36-70. In: Dialógy od opátstva Escaladiu v Bigore po Červený kláštor na Spiši. Katalóg k rovnomennej výstave, Francúzsko.
- TYROL, A., 2007: Kamaldulský preklad Svätého písma do slovenčiny. p. 119-130. In: JELONKA, T. (ed.): Biblia w kulturze świata – Inkulturacja Biblii. Wydawnictwo Naukowe Papieskiej Akademii Teologicznej, Kraków.
- VLČKO, J., DÍTĚ, D., KOLNÍK, M., 2003: Vstavačovitě Slovenska. Orchids of Slovakia. ZO SZOPK Orchidea, Zvolen, 120 pp.
- VOZÁROVÁ, M., 1996: Herbár pátra Cypriána. *Pamiatky Múzea*, 1996/3: 42-45.
- VOZÁROVÁ, M., 2010: Cyprián (fráter Cyprianus, Franz Ignatz Jäschke, Jaisge), p. 100-101. In: VOZÁROVÁ, M., ŠÍPOŠOVÁ, H. et al: Osobnosti botaniky na Slovensku. Veda, Vyd. SAV, Bratislava, 615 pp. + XVI tab.
- VRANÝ, V., 1929: Herbár Fr. Cypriana, lekáre kamaldulenských řeholníků v Červeném Klášteře z let šedesátých 18. století. *Věda Přír.*, 10(4-5): 141-142.
- ZAHRADNÍKOVÁ, K., 1995: 22. *Prunella* L., Čiernohlávk. p. 308-315. In: BERTOVIÁ, L., GOLIAŠOVÁ, K. (eds): Flóra Slovenska 5/1. Veda, Vyd. SAV, Bratislava, 504 pp.

Adresa autorky:

RNDr. Jana Uhlířová, Slovenské národné múzeum-Prírodovedné múzeum, Vajanského nábr. 2, P.O.BOX 13, SK-810 06 Bratislava 16, Slovensko,
e-mail: jana.uhlirova@snm.sk